



บทที่ ๓

ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่นำมาซ้อนกัน

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลการซ้อนคำและกลุ่มคำ ที่มีความสัมพันธ์กันในด้านความหมาย จากเอกสารต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ ประมาณเวลาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ โดยแบ่งเอกสารเป็น ๓ สมัย^๑ ดังนี้

๑. สมัยสุโขทัย ข้อมูลที่นำมาศึกษาได้จากศิลาจารึกจำนวน ๒๔ หลัก และจารึกบนฐานพระพุทธรูปอีก ๔ ฐาน ศิลาจารึกและจารึกเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นอักษรไทย ภาษาไทย และเป็นเอกสารที่ผู้เขียนชาวมอญ การอ่านจารึกได้ปริวรรตเป็นภาษาไทยปัจจุบัน และตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว จารึกเหล่านี้บันทึกไว้ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๐๐ - ๒๐๗๕^๒

๒. สมัยอยุธยา เอกสารที่นำมาศึกษาส่วนใหญ่เป็นหนังสือ^๓ ประเภทจดหมายเหตุประชุมพงศาวดาร พระราชสาส์น และกฎหมาย นอกจากนี้มีต้นฉบับตัวเขียนประเภท สารตรา ใบบอก ฯลฯ และศิลาจารึกอีก ๒๔ หลัก^๔ เอกสารเหล่านี้เป็นเอกสารตั้งแต่สมัยอยุธยาราว พ.ศ. ๑๘๘๓ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ ราว พ.ศ. ๒๓๘๔

๓. สมัยรัตนโกสินทร์^๕ เอกสารที่นำมาศึกษาส่วนใหญ่เป็นหนังสือประเภทประกาศต่าง ๆ พระราชสาส์น จดหมายเหตุ พระราชดำรัส พระราชหัตถเลขา บทความประเภทแสดง

^๑ผู้วิจัยแบ่งสมัยของภาษาตาม นายปรีชา ช่างขวัญอินซึ่งได้แบ่งไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง "การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา" หน้า ๖ - ๑๐.

^๒ศิลาจารึกในสมัยสุโขทัยนี้ส่วนใหญ่ตีพิมพ์ในหนังสือ จารึกสมัยสุโขทัย ซึ่งตีพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง ๗๐๐ ปีลายสี้อไทย

^๓ดูรายละเอียดชื่อหนังสือในสมัยอยุธยาได้ในบทที่ ๑, หน้า ๔ - ๗.

^๔ศิลาจารึกในสมัยอยุธยานี้ส่วนใหญ่ตีพิมพ์ในหนังสือ ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓ และภาคที่ ๔

^๕ดูรายละเอียดชื่อเอกสารในสมัยรัตนโกสินทร์ได้ในบทที่ ๑, หน้า ๖ - ๘.

ความคิดและบทความประเภทวิจารณ์

ลักษณะ ข้อมูลที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเป็นงานประเภทร้อยแก้วที่เป็นภาษาแบบแผน หรือภาษาราชการเป็นส่วนใหญ่ วงศัพท์จะเป็นศัพท์ทางการปกครอง การทูต การสงคราม กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคมทั่วไปและการศาสนา จากข้อมูลดังกล่าวสามารถคัดคำได้ประมาณ ๔,๐๐๐ คำ แบ่งเป็นลักษณะหน่วยที่เป็นคำเรียงกัน ๒-๔ คำมีจำนวนประมาณ ๓,๐๐๐ คำ และลักษณะหน่วยที่เป็นกลุ่มคำประมาณ ๑,๐๐๐ คำ ทั้งลักษณะหน่วยที่เป็นคำและ เป็นกลุ่มคำมีความสัมพันธ์กันทางด้านความหมายคือ มีความหมายเหมือนกัน* คล้ายคลึงกัน** หรือตรงกันข้าม*** จึงสามารถจัดแบ่งการช้อนคำออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้คือ

- ๓.๑ การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน
- ๓.๒ การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน
- ๓.๓ การช้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน

๓.๑ การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน

การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน หมายถึงการนำคำหรือกลุ่มคำตั้งแต่ ๒ - ๓ หรือ ๔ หน่วย ซึ่งมีความหมายบางความหมายเหมือนกันหรือใช้ในความหมายที่เหมือนกันมาก แม้ว่าคำแปลของแต่ละหน่วยจะไม่เหมือนกันทีเดียว คำที่นำมาช้อนกันในลักษณะนี้แต่ละส่วนอาจแปลความหมายซึ่งกันและกันได้ ที่สำคัญการช้อนคำลักษณะนี้อาจจะตัดคำใดคำหนึ่งออกไปได้ โดยไม่ทำให้ความหมายของประโยค ซึ่งการช้อนคำนี้ปรากฏอยู่เปลี่ยนแปลงไปเช่น

จดหมาย

"ถ้า เบนการ เรวให้ จดหมาย ไว้ก่อนจึงให้ส่งไป"

ก.ม.๓/๔๑๑

*ดูคำจำกัดความของคำว่า "ความหมายเหมือนกัน" ในบทที่ ๒, หน้า ๒๒.

**ดูคำจำกัดความของคำว่า "ความหมายคล้ายคลึงกัน" ในบทที่ ๒, หน้า ๒๓.

***ดูคำจำกัดความของคำว่า "ความหมายตรงกันข้าม" ในบทที่ ๒, หน้า ๒๔.

"เป็นการแน่ว่ามองซิ เออดุซิด เด เบลกาวอตราซทุตฝรั่งเศสจะจดหมายถ่วงถ่วงทุกประการ"

พระราชสาส์น ร.๕/๘๐

"ทรงเรื่องพระองค์ยิงยาวลักษณะแล้วพระราชทานจดหมายถ้อยคำและคำปรึกษาให้
สมเด็จกรมทอตพระเนตร"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑๑/๓๓

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "จดหมาย" ประกอบด้วยคำมูล ๒ หน่วย คือคำว่า "จด" ซึ่งแปลว่า "กำหนด, หมายไว้, เขียนไว้" และคำว่า "หมาย" ซึ่งแปลว่า "ขีดไว้เป็น เครื่องกำหนด, จดไว้, เขียนไว้" คำทั้งสองนี้มีความหมายบางส่วนเหมือนกัน เราสามารถตัดหน่วย ใดหน่วยหนึ่งออกได้โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยนความหมายไป

ดิงามอ

"พระองค์มีพระราชประสงค์จะให้บรรดาข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวงประพฤติดนให้
เป็นตัวอย่างอันดิงามทั้งในทางราชการและในกิจการส่วนตัว"

ลัทธิ เอออย่าง/๓๗

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ดิงาม" ประกอบด้วยคำมูล ๒ หน่วย คือคำว่า "ดี" และคำว่า "งาม" ทั้งสองคำนี้มีความหมายเหมือนกันมาก และต่างแปลความหมายซึ่งกันและกัน ดังนั้นเราจึงสามารถตัดหน่วยใดหน่วยหนึ่งออกได้โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยนความหมายไป

บำเหน็จรางวัล, บำเหน็จรางวัล

"มีผู้จับได้นอกกองทัพให้ผู้รักษาให้บำเหน็จรางวัลแก่ผู้ได้สามด่าลิ่ง"

ก.ม. ๓/๕๔๒

"ผู้ใดมีความชอบบำเหน็จรางวัล"

ประชุมพงศ ๑๕/๒๒

๖ คำว่า "งาม" ในภาษาไทยคำแปลว่า ดี (พจนานุกรมภาษาไทยเปรียบเทียบ :
กรุงเทพฯ เชียงใหม่ ไทยลื้อ ไทยคำ ๒๕๒๕ : ๑๑๔).

" เพราะเหตุว่าผู้ยื่นไม่มีความประมาทพระราชบัญญัติแล้วจะพระราชทานบำเหน็จรางวัล ให้ตามสมควร"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๕๗

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "บำเหน็จรางวัล" ประกอบด้วยคำมูล ๒ หน่วย คำทั้งสองมีความหมายเหมือนและต่างแปลความหมายซึ่งกันและกัน ดังนั้นเราสามารถจะตัดหน่วยใด หน่วยหนึ่งออกไปได้ โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยนความหมายไป

กลางปากกลางตง

"มักจาศีลภาวนาอยู่กลางปากกลางตงหลงอดฉันในบพง"

หลัก ๒/ ค.๑/บ.๔๕

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "กลางปากกลางตง" ประกอบด้วยบุรพทวลี เรียงต่อกัน ๒ หน่วย คือ "กลางปา" กับ "กลางตง" วลีทั้งสองต่างมีความหมายเหมือนกันและต่าง แปลความหมายซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดวลีใดวลีหนึ่งออกไปได้โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยน ความหมายไป

ใกล้บ้านใกล้เรือน

"ร้วบ้านร้ว เรือนของผู้ใดหัก เลือดตกใกล้บ้านใกล้ เรือนผู้ใดให้ เกาะกุมมารตม"

ก.ม. ๓/๔๗๗

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ใกล้บ้านใกล้เรือน" ประกอบด้วยบุรพทวลี เรียงต่อกัน ๒ หน่วย "ใกล้บ้าน" กับ "ใกล้เรือน" วลีทั้งสองต่างมีความหมายเหมือนกันและต่าง แปลความหมายซึ่งกันและกันได้ เราสามารถตัดวลีใดวลีหนึ่งออกไปได้โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยน ความหมายไป

หมู่บ้าน* ภูเมือง**

"เจ้าจงมีชัยชนะแก่ข้าศึกศัตรูหมู่บ้านภูเมืองคืนได้ตั้งปรารภนาเทอยดังนี้"

คำให้การ./๘๐

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "หมู่บ้านภูเมือง" ประกอบด้วยกริยาวลีเรียงต่อกัน ๒ หน่วย คือ "หมู่บ้าน" กับ "ภูเมือง" วลีทั้งสองต่างมีความหมายเหมือนกันและต่างแปลความหมายซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดวลีใดวลีหนึ่งออกไปได้โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยนความหมายไป

*คำว่าบ้านนี้ ศ. ช่อนกลิ่น พิเศษสกุลกิจ ได้อธิบายไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง "ภาษาจีนและภาษาถิ่นเป็นประโยชน์เพียงใดในการค้นคว้าที่มาของคำในภาษาไทย" หน้า ๓๖ - ๓๗ ว่า

คำนี้ในภาษาไทยปัจจุบันหมายถึง ที่อยู่ ท่านผู้แต่งหนังสือเรื่องไทยจีนได้เก็บรวบรวมคำ "บ้าน" ที่ใช้ในถิ่นต่าง ๆ ดังนี้ ไทยตะวันตก เช่นไทยอาหม บ้าน ไทยใหญ่ว่า วาน ไทยคำที่ว่า ม่านไทยตะวันออกใช้บ้านทุกสาขา และใช้ในความหมายว่าหมู่บ้านไม่ได้แปลว่า "เรือน" อย่างไทยปัจจุบันในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง คำบ้าน ก็ใช้หมายถึง หมู่บ้าน เช่น ริมทะเลหลวงมีป่าหมากป่าพลู มีถิ่นมีถ่าน มี "บ้านใหญ่บ้านเล็ก" ต่อมาเราใช้หมู่บ้านแทนคำว่า บ้าน คำว่าบ้านจึงมีความหมายแคบลง หมายถึงที่อยู่เฉพาะราย ๆ ไป และบ้านที่มีความหมายแคบลงมาแล้วนั้น แต่แรกยังหมายถึง ตัวเรือนและบริเวณบ้านด้วย มาบัดนี้ใช้ปน ๆ กัน บางคราวก็หมายถึงเฉพาะตัวเรือนเท่านั้น ซึ่งเป็นการใช้ผิด

และคำว่าบ้านนี้ ในพจนานุกรมภาษาไทยเปรียบเทียบ : กรุงเทพฯ เชียงใหม่ ไทยลื้อ ไทยดำ หน้า ๑๖๔ ให้ความหมายว่า "ที่อยู่บริเวณที่เรือนตั้งอยู่ ถิ่นที่มีมนุษย์อยู่ หมู่บ้าน"

**คำว่าเมืองนี้ในพจนานุกรม Tai - Vietnamese - English Vocabulary หน้า ๒๒๔ ให้คำว่า mong เมือง แปลว่า an area town, province, country และในพจนานุกรมภาษาไทยเปรียบเทียบ : กรุงเทพฯ เชียงใหม่ ไทยลื้อ ไทยดำ หน้า ๒๑๔ ระบุว่าภาษาไทยลื้อ ใช้คำว่า ໜອງ เมือง ภาษาไทยดำใช้คำว่า ໜອງ เมือง มีความหมายว่า โลก ประเทศ และจังหวัด

รั้งบ้านรั้งเมือง

"แลงวตคราราสารพิไชยรั้งบ้านรั้งเมืองแลงานสรรพมาตราอย่าให้ทอด เข้าทอดฝ้าย
ทอดโคกระปือคนศิลาบาลท่านพระกัลปนา"

ประชุมพระตำรา/๗๓

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "รั้งบ้านรั้งเมือง" ประกอบด้วยกริยาวลีเรียงต่อกัน
๒ หน่วย คือ "รั้งบ้าน" กับ "รั้งเมือง" วลีทั้งสองต่างมีความหมายเหมือนกันและต่างแปล
ความหมายซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดวลีใดวลีหนึ่งออกไปได้ โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยน
ความหมายไป

ใจใหญ่ใจโต

"เพราะว่าคนนอกมักใจใหญ่ใจโตซื่อแพง ๆ ผู้ที่จะขายได้เงินมาก ๆ เงินทองจะได้ตก
อยู่ในบ้านในเมือง"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๔๐

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ใจใหญ่ใจโต" ประกอบด้วยนามวลีเรียงต่อกัน ๒
หน่วย คือ "ใจใหญ่" กับ "ใจโต" วลีทั้งสองต่างมีความหมายเหมือนกันและต่างแปลความหมาย
ซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดวลีใดวลีหนึ่งออกไปได้โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยนความหมายไป

บ่าวไพร่เลวซ้ำเลว

"อนึ่ง มีพระธรรมบุญไว้ว่า ถ้าพิพากันด้วย บ่าวไพร่เลวซ้ำเลวแลชนหมูใช้ กรมสวัสดิ

	ขุนสวัสดิ	} ได้พิจารณาว่ากล่าว"
ได้พิจารณาขานพะแนก ถ้าหัวเมืองเปนพนักงาน		
	รองสวัสดิ	

ก.ม. ๓/๘๐

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "บ่าวไพร่เลวซ้ำเลว" ประกอบด้วยนามวลีเรียง
ต่อกัน ๒ หน่วย คือ "บ่าวไพร่เลว" กับ "ซ้ำเลว" วลีทั้งสองต่างมีความหมายเหมือนกันและต่าง
แปลความหมายซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดวลีใดวลีหนึ่งออกไปได้โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยน
ความหมายไป

ต่างบ้านต่างเรือน

"อนึ่งลูกหนี้ที่อยู่ต่างบ้านต่างเรือน และที่แข็งแรงนั้น ถ้าผู้มีอำนาจอยู่ข้าง จะได้ติดตาม มาเลี้ยงพี่น้องท่านบุรุษบ้านช่องสืบไป"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๔ และ ๖ / ๑๐๒

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ต่างบ้านต่างเรือน" ประกอบด้วยวิเศษณ์วลี เรียงต่อกัน ๒ หน่วย คือ "ต่างบ้าน" กับ "ต่างเรือน" วลีทั้งสองต่างมีความหมายเหมือนกันและต่างแปลความหมายซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดวลีใดวลีหนึ่งออกไปได้ โดยไม่ทำให้ประโยค เปลี่ยนความหมายไป

เต็มบ้านเต็มเมือง

"มิใช่ว่ามีราชรถที่จะทรงพระอริษฐานให้ฝนแก้ว เจ็ดประการตกลงมา เต็มบ้านเต็มเมือง ได้เหมือนพระเวสสันดร"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๑๑

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "เต็มบ้านเต็มเมือง" ประกอบด้วยวิเศษณ์วลี เรียงต่อกัน ๒ หน่วย คือ "เต็มบ้าน" กับ "เต็มเมือง" วลีทั้งสองต่างมีความหมายเหมือนกันและต่างแปลความหมายซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดวลีใดวลีหนึ่งออกได้ โดยไม่ทำให้ประโยค เปลี่ยนความหมายไป

ชนบทรรมนิยมประเพณี

"นิติธรรมของชาตินั้นคือคุณสมบัติและ ชนบทรรมนิยมประเพณีอันดี"

พระราชดำรัส ร.๖/๓๓ - ๓๔

อนึ่งในยุคนี้พวกจีนได้พากันเข้ามา เป็นผล เมืองทางนครหนองแสมากขึ้น ชนบทรรมนิยมประเพณี เดิมก็เลยปรวนแปร เป็นจีนจัดเข้าทุกที

หลักไทย/๘๓

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ชนบทรรมนิยมประเพณี" ประกอบด้วยคำมูล เรียงกัน ๓ หน่วยคือ คือ "ชนบทรรมนิยม" และ "ประเพณี" แต่ละหน่วยมีความหมายเหมือนกันและต่างแปลความหมายซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดหน่วยใดหน่วยหนึ่งออกไปได้โดยไม่ทำให้

ประโยคเปลี่ยนความหมายไป

บาปหยาบช้า

"มาตราหนึ่ง ผู้ใดทุจริตจิต**บาปหยาบช้า** เป็นโจรสลักเอาพระพุทธรูปทอง หนัก เงิน แก้ว สากทองแดง ดีบุก แลสิ่งใดซึ่งเป็นรูปพระบิดามากอรอยู่ขึ้นไปขายไปทำลายก็ดี เอาไปหมิ่น ตันขายแลเอาไปหมิ่นตันทำลาย จับได้ที่ใด ๆ ก็ตีให้เกาะกุมบ้านมาถาม"

ก.ม.๓/๔๔๔

จากประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "บาปหยาบช้า" ประกอบด้วยคำมูล คือ บาป กับ คำว่า "หยาบช้า" ซึ่งมีความหมายว่า "ช้า, เลว" คล้ายกับความหมายของคำว่าบาปที่มาขยาย คำว่า "จิต" "จิตบาป" กับ "จิตหยาบช้า" มีความหมายเหมือนกันคือ "ใจที่เลว, ใจเป็นอกุศล"

กาหลสนั่นนินนาท

"ชีพพรหมณ์ถวายเสียงสังข์ประนังศัพท์มืองกลองกาหลสนั่นนินนาท เสด็จทรงช้างพลาย ชัยมงคล เป็นพาหนะ"

ประชุมพงศ.๖๔/๑๑๘ - ๑๑๙

จากประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "กาหลสนั่นนินนาท" ประกอบด้วยคำมูลเรียงกัน ๓ หน่วย คือ "กาหล" "สนั่น" และ "นินนาท" ซึ่งต่างก็มีความหมายเหมือนกัน และต่างแปล ความหมายซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดหน่วยใดหน่วยหนึ่งออกไป โดยไม่ทำให้ความหมายของ ประโยคเปลี่ยนไป

กตช็่มเหง

"อีกประการหนึ่งมีพระราชกำหนดห้ามมิให้พระราชวงศานุวงศ์และเสนาอำมาตย์ทั้งหลายกตช็่มเหงอาณาประชาราษฎร์"

คำให้การ/๒๐๕

จากประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "กตช็่มเหง" ประกอบด้วยคำซ้อนคำ ๒ คำ คือ กตช็่และช็่มเหง ซึ่งต่างก็เป็นการซ้อนคำอีกทีหนึ่ง คำว่ากตช็่และช็่มเหง ต่างมีความหมายเหมือนกันคือ "ช็่มหรืออยู่ในอำนาจตน" และอาจแปลความหมายซึ่งกันและกันได้ เราสามารถตัดหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ออกไปได้ โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยนความหมายไป

ถนนหนทางมรรคา

"อันถนนหนทางมรรคาคิดมาก็เสียตายทุกสิ่งอัน"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๒๓๔

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ถนนหนทางมรรคา" ประกอบด้วยคำมูลเรียงกัน ๔ หน่วย คือ "ถนน" "หน" "ทาง" และ "มรรคา" ซึ่งแต่ละหน่วยต่างมีความหมายเหมือนกัน และต่างแปลความหมายซึ่งกันและกัน หน กับ ทาง มักจะใช้ซ้อนกัน และนำมาซ้อนกับคำว่า ถนน อีกชั้นหนึ่ง เราสามารถตัดหน่วยใดหน่วยหนึ่งออกไปได้โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยนความหมายไป

ทแกลั่วทหนารี่พล

"แต่เห็นการยังหา เป็นที่ท่าไม่หนักแรงทแกลั่วทหนารี่พล"

ประชุมพงศ. ร.๓/๑๑

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ทแกลั่วทหนารี่พล" ประกอบด้วยคำมูลเรียงกัน ๓ หน่วย คือ "ทแกลั่ว" "ทหนาร" "รี่ยี่พล" "รี่ยี่" และ "พล" เป็นการซ้อนคำซึ่งต่างก็มีความหมายเหมือนกันและต่างแปลความหมายซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดหน่วยใดหน่วยหนึ่งออกไปได้ โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยนความหมายไป

เซตชามคร้ามกั่ว

"ถ้าผู้ต้องคดีผู้ใด เป็นคนอะธิปัตติมัยศกาศกัต และคนมีวิทยาคมกำลังกายแลฝีมือกล้าแล้วก็ เซตชามคร้ามกั่ว"

ก.ม. ๓/๒๗

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "เซตชามคร้ามกั่ว" ประกอบด้วยคำมูลเรียงกัน ๔ หน่วย คือ "เซต" "ชาม" "คร้าม" และ "กั่ว" ซึ่งต่างก็มีความหมายเหมือนกันและต่างแปลความหมายซึ่งกันและกัน เราสามารถตัดหน่วยใดหน่วยหนึ่งออกไปได้โดยไม่ทำให้ประโยคเปลี่ยนความหมายไป

จะเห็นได้ว่าการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน จะเกิดจากการเรียงต่อกันของหน่วยที่เป็นคำหรือกลุ่มคำที่มีความสัมพันธ์ทางด้านความหมาย หน่วยที่เป็นคำจะมีจำนวน ๒ ถึง ๔ หน่วย และหน่วยที่เป็นกลุ่มคำจะมีจำนวน ๒ หน่วยซึ่งมีความหมายเหมือนกัน โดยแต่ละหน่วยอาจแปล

ความหมายซึ่งกันและกันได้

ผู้วิจัยจะเสนอการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน เรียงลำดับตามสมัยคือ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อให้เห็นลักษณะของคำดังกล่าวในสมัยทั้งสามตามลำดับดังนี้คือ

๓.๑.๑ การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยสุโขทัย

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยสุโขทัยนี้ สามารถแบ่งลักษณะทั่วไปได้ ๓ ลักษณะ คือ

๓.๑.๑.๑ การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำทุกหน่วย ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มคือ

๑) การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๒ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งเป็นข้อมูลจากสมัยสุโขทัยบางคำอาจจะมีลักษณะ เป็นการซ้อนคำที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมากกว่า ถ้าพิจารณาจากความหมายปัจจุบันคำบางคำไม่อาจตัดหน่วยที่นำมาซ้อนกันได้อย่างอิสระ แต่ถ้านำหน่วยที่นำมาซ้อนกันนั้นปรากฏในภาษาสุโขทัยหรือภาษาอื่นด้วยความหมายเหมือนกัน ก็จะจัดว่าเป็นการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยสุโขทัยมีตัวอย่างเช่น

กูช้า

"ด้วยกุศลผลกูช้าหล่อ่นพระพุทธรูปมัพ..."

หลัก ๔๒/ค.๑/บ.๑ - ๒

"กูช้ายกมือบพระศรีรัตนตรัยอันตติเศษกว่าอินทพ...."

หลัก ๑๐๗/ค.๑/บ.๔

ชนอบชอบ

"พระราชสีมา... เป็นชนอบชอบพระบาง เป็นแดนเก่าแสนสองหนองห้วยและแพร์..."

หลัก ๔๑/ค.๑/บ.๘

ครูอาจารย์

"พ่อขุนรามคำแหงนั้น...หาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้ง

หลายให้รู้บุญรู้ธรรมแท้"

หลัก ๑/ต.๔/ป.๑๒-๑๔

๒) การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๓ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๓ หน่วยหมายความว่า

หน่วยที่ประกอบเป็นคำนั้นส่วนใหญ่จะเป็นคำพยางค์เดี่ยวเรียงต่อกัน ๓ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๓ หน่วยในสมัยสุโขทัย

มีในเอกสารเพียง ๒ คำคือ

ตกฎเข้า

"...ส่วนตกฎเข้าขอไปเกิด เอากำเนิดในดุสิต..."

หลัก ๔๒/ต.๑/ป.๗-๘

สิบคันทา

"...จึงไปสิบคันทาเอาพระพุทธรูปหิน เก่าแก่แต่บูชาด้วยไถล

ข้าวสองสามคืน"

หลัก ๒/ต.๒/ป.๒๙-๓๐

๓.๑.๑.๒ การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรก เป็น

กลุ่มคำส่วนหน่วยที่สองเป็นคำ

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยสุโขทัยซึ่งประกอบด้วย

หน่วยที่เป็นกลุ่มคำเรียงต่อกัน หน่วยที่เป็นคำนี้แสดงให้เห็นว่า หน่วยที่นำมาซ้อนกันนี้ ถึงแม้ว่าแต่ละ

หน่วยจะมีลักษณะไม่เหมือนกัน คือหน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มคำ อีกหน่วยหนึ่งเป็นคำก็สามารถนำมาซ้อนกัน

ได้ ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยสุโขทัยซึ่งมีประกอบด้วย

หน่วยแรกเป็นกลุ่มคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

ผู้ใดใคร

"ผีผู้ใดใครโจทนาถาหาผู้ใหญ่ (ใจ)สารจารในจารีกนี้"

หลัก ๔๕/ต.๑/บ.๓๒-๓๓

๓.๑.๑.๓ การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย
การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย

มีลักษณะเด่นเพียงลักษณะเดียวคือ

การซ้ำคำที่ ๑ กับ คำที่ ๓

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยสุโขทัยซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑
กับคำที่ ๓ หมายความว่าเดิมคำคำนั้นเป็นคำซ้อน*หรือคำที่มีความหมายเหมือนกัน ต่อมามีการขยาย
หน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มคำ ทำให้อีกหน่วยหนึ่งขยายตามไปด้วย เช่น คำว่า "กระทำบุญกระทำธรรม"
เดิมเป็นคำซ้อน "บุญธรรม" ต่อมาหน่วย "บุญ" ขยายเป็นวลี "กระทำบุญ" อีกหน่วยหนึ่งคือ
"ธรรม" ก็ขยายตามเป็น "กระทำธรรม" ด้วยจึงกลายเป็น "กระทำบุญกระทำธรรม" เป็นต้น
การซ้อนกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยสุโขทัย ที่มีลักษณะ

ดังกล่าวนี้มีตัวอย่างเช่น

กระทำบุญกระทำธรรม

"หลานพ่อขุนผาเมืองนั้นผู้หลวงมักกระทำบุญกระทำธรรมมักไถย
ทานทุกเมื่อบัดคิดแค้น..."

หลัก ๒/ต.๑/บ.๔๒-๔๓

กลางบ้านกลางเมือง

"ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความ..."

หลัก ๑/ต.๑/บ.๓๒-๓๓

* คำซ้อน หมายถึง คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึง
กันหรือเป็นไปในตนเองเดียวกันมาซ้อนคู่กัน (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ ๒๕๓๐ : ๕๓)

ก่อนนินก่อนผา

"...มาทางไม้ได้ก่อนนินก่อนผา..."

หลัก ๑๑/ค.๑ป.๔

ผลการศึกษาการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยสุโขทัยพบว่าเป็นการเรียงต่อกันของหน่วยที่เป็นคำและกลุ่มคำซึ่งมีความหมายเหมือนกัน ลักษณะของคำดังกล่าวในสมัยนี้พอสรุปได้ดังนี้

๑. การซ้อนหน่วยเป็นคำจะซ้อนกันได้ ๒ ถึง ๓ หน่วยเท่านั้น การซ้อนหน่วยแรกเป็นกลุ่มคำหน่วยที่สองเป็นคำจะซ้อนได้เพียง ๒ หน่วยเท่านั้น ส่วนการซ้อนหน่วยเป็นกลุ่มคำจะซ้อนกันได้เพียง ๒ หน่วย

๒. การซ้อนหน่วยเป็นกลุ่มคำ มีลักษณะเด่นเพียงลักษณะเดียวคือ การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

๓. สรุปในสมัยสุโขทัย มีที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันดังนี้

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันมีจำนวน ๑๐ คำ

การซ้อนหน่วยที่เป็นคำ ๓๑ คำ

การซ้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มคำกับคำ ๑ คำ

การซ้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๒๘ คำ

๓.๑.๒ การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยา

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาสามารถแบ่งลักษณะทั่ว ๆ ไปได้ ๒ ลักษณะคือ

๓.๑.๒.๑ การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งมีหน่วยเป็นคำทุกหน่วย ซึ่งแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑) การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๒ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ซึ่งเป็นข้อมูลจากสมัย

อยุธยาบางคำ อาจมีลักษณะเป็นการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมากกว่า ถ้าพิจารณาความหมายในปัจจุบัน คำบางคำไม่อาจตัดหน่วยที่นำมาซ้อนกันได้โดยอิสระ แต่ถ้านำมาซ้อนกันนั้น ปรากฏในสมัยอยุธยาหรือภาษาอื่นด้วยความหมายเหมือนกัน ก็จะจัดว่าเป็นการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วย มีตัวอย่างเช่น

กลับคืน

"มาตรฐานิ่งบุตรหญิงชายแลบิดามารดาไปอยู่ต่างเมืองแลบิดามารดาตายจะกลับคืนมาเอาทรัพย์สิ่งสินที่เฝ้าเรือนเล่า ท่านว่าอย่าให้เลย..."

ก.ม. ๓/๓๕๒

"ตัวพระยานคร กลับมาแต่ตรงแล้ว แต่ว่าจะกลับคืนไปตรงอีก..."

จ.ม. เหตุ ๖.๒/๑๔๔

"ว่าเจ้าเมืองท้าวเพี้ยพวกหัวเมืองหัวพันทั้งหกทั้งปวงพร้อมกันสวามิภักดิ์อ่อนน้อมกลับคืนมาเป็นข้าขอบขัณฑสีมาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามเดิม..."

ประชุมพงศ. ๖. ๓/๘๘

เกียรดิยศ

"กระทำให้เกียรดิยศ เจ้าเมืองขุนเพชรนสารผู้ใจชาวมหาศรัทธา..."

หลัก ๔๘/๓.๑/๒.๓

ชนบทาเนียม

"อนึ่งชนบทาเนียมผู้จะเป็นพระหลวงขุนหมื่นผู้รักษาเมืองผู้รังการยอมมีความชอบตามคุณานุรูป..."

ก.ม. ๓/๖๖๔

"คงเป็นขุนนางเก่ารู้ขนบธรรมเนียมราชการแผ่นดินมาก..."

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๒๒๑

คำมาศ

"ลิ่งให้สร้างพระธรรมมนเทียรอันอาภิวรรณด้วยคำมาศ..."

หลัก ๓๑/ค.๑/บ.๑๒-๑๓

๒) การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๓ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๓ หน่วย หมายความว่า หน่วยที่เป็นคำ ๓ หน่วยนั้น อาจจะเป็นคำพยางค์เดียว คำหลายพยางค์หรือคำประสมก็ได้ แต่ละหน่วยที่มาซ้อนกันจะมีความหมายเหมือนกัน เช่น คำว่า "การจัดกระจายเรียราด" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๓ หน่วยเรียงกัน คือ หน่วยแรก "การจัด" และหน่วยที่สอง "กระจาย" เป็นคำสองพยางค์ ส่วนหน่วยที่ ๓ "เรียราด" เป็นคำประสม ทั้ง ๓ หน่วยแปลเหมือนกันว่า "แตกแยกออกจากกันไปในที่ต่าง ๆ" หรือคำว่า "ผู้พิพากษาสุภาวการะลาการ" เป็นการซ้อนคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๓ หน่วยเรียงกันคือ หน่วยแรก "ผู้พิพากษา" เป็นคำประสม หน่วยที่สอง "สุภา" เป็นคำสองพยางค์และหน่วยที่สาม "การะลาการ" เป็นคำสามพยางค์ ซึ่งทั้ง ๓ หน่วยแปลเหมือนกันว่า "ผู้ตัดสินอรรถคดี"

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยา ๓ หน่วย

มีตัวอย่างเช่น

การจัดกระจายเรียราด

"อนึ่ง เกบอัฐิไปทิ้งไว้ให้การจัดกระจายเรียราดอยู่ดังนี้

หาได้ชื่อว่าคารวะคารพแก่บิดามานตาปู่ย่าตายายแห่งตนไม่..."

ก.ม. ๓/๓๓๑๔

ครูบาอาจารย์

"อนึ่งก็อุทิศไฟถึงครูบาอาจารย์เป็นเคล้า ปู่ย่าพ่อเฒ่าแม่เฒ่า

พวย (พ่อ) พายแม่ตระกูลวงศาญาติ ชู้ชู้ (คน) ฤมิตนาอาณานิษฐ์คนทะเล..."

หลัก ๓๕/ค.๒/บ.๑๑-๑๔

เคหะสถานบ้านเรือน

"ถ้าหญิงนั้นไปหาชายถึง เคหะสถานบ้านเรือนชายยอมให้ชายทำชู้ด้วยใช้ และจะกล่าวโทษแก่ชายนั้นหามิได้เลย..."

ก.ม.๓/๒๙๖

เครื่องสิ่งของ

"แล้วก็ยกเอา เครื่องสิ่งของ ๗ สภา ซึ่งราชทูตเอามานั้นถวายแก่บรมบิดรพระศุภธเจ้าอยู่หัว..."

ประชุมพระคําร่า/๓๖

๓) การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๔ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๔ หน่วย ในสมัยอยุธยาหมายความว่าหน่วยที่นำมาซ้อนกันนี้อาจจะเป็นคำพยางค์เดียว หรือคำหลายพยางค์ก็ได้ บางหน่วยอาจเป็นคำที่เคยซ้อนกันมาก่อนที่จะนำมาเรียงต่อกับคำอื่น หรือเป็นคำที่มีหน่วยที่เป็นคำ ๔ หน่วยเรียงกันก็ได้ เช่น คำว่า "เขตขามคร้ามกลัว" เป็นคำที่ประกอบด้วยที่เป็นคำพยางค์เดียว ๔ หน่วยเรียงกันโดยทั้ง ๔ หน่วย มีความหมายเหมือนกัน หรือคำว่า "ถนนหนทางมรรคา" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๔ คำเรียงกัน โดยหน่วยแรกเป็นคำสองพยางค์ หน่วยที่สองกับหน่วยที่ ๓ เป็นคำพยางค์เดียว และหน่วยที่ ๒ และ ๓ เคยปรากฏเรียงต่อกันเป็นคำซ้อน* "หนทาง" ส่วนหน่วยที่สี่ "มรรคา" เป็นคำสองพยางค์ ทั้ง ๔ หน่วยนี้ต่างมีความหมายเหมือนกัน

กตขี้ข่มเหง

"อีกประการหนึ่งมีพระราชกำหนดห้ามมิให้พระราชวงศานุวงศ์ และเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย กตขี้ข่มเหง อาณาประชาราษฎร์..."

คำให้การ/๒๓๕

* ดูคำอธิบายคำว่า คำซ้อน ในบทที่ ๓ . หน้า ๓๖.

เซตชามคร่ำมกแล้ว

"ถ้าผู้ต้องคดีผู้ใด เป็นคนอะดิบติมิยศกาศักติ แลคนมีวิทยาคม
กาสังกาย แลมีมือกล้าแล้วก็เซตชามคร่ำมกแล้ว..."

ก. ม. ๓/๒๗

ข้าวปลาเสปียงอาหาร

"ประการหนึ่งให้เร่งตัดทำทางชนข้าวปลาเสปียงอาหารอย่า
ให้กองทัพไทยไปถึงกรุงศรีสัตนาคนหุตได้..."

จ. ม. เหตุความทรงจำ/๑๓๖

๓.๑.๒.๒ การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยใดหน่วย
หนึ่งเป็นคำ ส่วนอีกหน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มคำ

การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งประกอบด้วย
หน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำส่วนอีกหน่วยเป็นกลุ่มคำ แสดงให้เห็นว่า หน่วยที่นำมาช้อนกันนี้ถึงแม้จะมี
น้ำหนักไม่เท่ากันแต่ก็สามารถนำมา เรียงต่อกันได้ ทั้งนี้ เนื่องจากทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน

การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งประกอบด้วย
หน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำ ส่วนอีกหน่วยเป็นกลุ่มคำ แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้ ๒ กลุ่มคือ

๑) การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรก
เป็นคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นกลุ่มคำ

การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งประกอบด้วย
หน่วยแรกเป็นคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นกลุ่มคำ มีตัวอย่างเช่น

จตุรม้วยชีพ

"... แลชีวิตรคนทั้งหลายรู้ตายรู้ม้วยถึงอินทรพรมเทพบุตร
ก็จุมม้วยชีพตงเดียว..."

ก. ม. ๓/๔๑๔

คีตรุนมูบังจามิตร

"...แล้วจึงพระราชทานพรว่า เจ้าจะออกไปทำการยุทธหัตถี
กับข้าศึกในคราวนี้ จงมีชัยชนะ แก่คีตรุนมูบังจามิตร..."

คำให้การ/๔๐

๒) การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรก
เป็นกลุ่มคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำ

การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งประกอบด้วย
ด้วยหน่วยแรกเป็นกลุ่มคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำ มีตัวอย่างเช่น

กระทำสการะบูชา

"...แต่จะให้เทพทั้งปวง กระทำสการะบูชา ซึ่งพระศาสดา
อันบริสุทธิ์ให้ได้ผลพ้นจากสงสารทุกข..."

ก. ม. ๓ / ๔๖๒

หมู่ไพร่พลทหาร

"...ไวยการลูกขุนพ่อเรือน หมู่ไพร่พลทหาร โทษอาชญาแล
ช่างม้างาเจือก..."

ก. ม. ๓ / ๓๘๘

๓.๑.๒.๓ การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย
การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย

ในสมัยอยุธยา มีลักษณะเด่น ๓ ลักษณะ คือ

๑) การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำ
ที่ ๓ หมายความว่าเติมคำคำนั้นเป็นคำช้อน* ต่อมาขยายหน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำประสม หรือวลี
อีกหน่วยหนึ่งจะขยายเป็นคำประสมหรือวลีด้วย เช่น คำว่า "ความสัตย์ความจริง" เติมเป็นคำช้อน

* ดูคำอธิบายคำว่า คำช้อน ในบทที่ ๓ . หน้า ๓๖.

"สัตย์จริง" หน่วยที่หนึ่งขยายเป็นคำประสม "ความสัตย์" หน่วยที่สองขยายตามเป็นคำประสมด้วย "ความจริง" จึงกลายเป็น "ความสัตย์ความจริง" หรือคำว่า "ซื่อป้าซื่อเถื่อน" เดิมเป็นคำซ้อน "ป้าเถื่อน" ต่อมา หน่วยที่หนึ่งขยายเป็นกลุ่มคำ "ซื่อป้า" หน่วยที่สองก็ขยายเป็นกลุ่มคำด้วย คือ "ซื่อเถื่อน" จึงกลายเป็น "ซื่อป้าซื่อเถื่อน"

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ คำที่ ๒ กับคำที่ ๔ เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน มีตัวอย่างเช่น

การบ้านการเมือง

"เจ้าขุนผู้ใดอย่าได้กลัวเกล้าใ้การบ้านการเมืองแก่เจ้า

สักอัน..."

หลัก ๖๘/ต.๒/ป.๔-๕

กูบ้านกูเมือง

"เจ้าจงมีชัยชนะแก่ข้าศึกศัตรู กูบ้านกูเมืองคืนได้ตั้งปรารภนา

เทอดดังนี้..."

คำให้การ/๙๖

ซื่อป้าซื่อเถื่อน

"มาตราหนึ่งมีผู้ทุจริตแลมาผิดลูกถูกเมีย ท่านผู้ซื่อป้าซื่อเถื่อน

นั่นก็ดี..."

ก.ม.๓/๔๑๑

ครองบ้านครองเมือง

"ถ้าพระเตี๋ยร ซึ่งเป็นพระราชโอรสเจ้านายของข้าพเจ้า จะมีบุญผาธิการ สมควรครองบ้านครองเมือง และจะมีชัยชนะแก่ขุนชินราชไซ้ ขอให้เพลิงเทียน เสี่ยงทายของพระเตี๋ยรรุ่งเรืองงามดี..."

คำให้การ/๓๓๓

ความลึกลับความจริง

"ราษฎรได้รับความลำบากยากแค้นเดือดร้อนนักเป็นความลึกลับ
ความจริง..."

ประชุมพงศ. ๖.๓/๖๑

๒) การซ้ำคำที่ ๒ กับที่ ๔

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีการ
ซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ หมายความว่าเดิมเป็นกลุ่มคำ ต่อมาขยายให้เป็น ๔ คำ โดยเดิมหน่วยที่
เป็นกลุ่มคำ ซึ่งมีความหมายเหมือนกันเข้าไป เช่นคำว่า "รั้งเมืองครองเมือง" เดิมเป็นกลุ่มคำ
"รั้งเมือง" ต่อมาขยายโดยเติมกลุ่มคำ "ครองเมือง" ซึ่งมีความหมายเหมือนกับ "รั้งเมือง"
เข้าไปจึงกลายเป็น "รั้งเมืองครองเมือง"

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาที่มีการซ้ำ
คำที่ ๒ กับคำที่ ๔ ส่วนคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน ปรากฏในเอกสาร
เพียงคำเดียวคือ

รั้งเมืองครองเมือง

"มาตรฐานหนึ่งมีพระราชโองการให้เสนาบดี มิดราพระราชสิทธิ์
ตราพระคชสิทธิ์ตราบัวแก้วไปถึงผู้รั้งเมืองครองเมืองแลกรมการด้วยการทรงสงคราม..."

ก.ม.๓/๔๘๔

"ผู้ใดมีความชอบปูนบำเหน็จรางวัลให้รั้งเมืองครองเมือง
ตามฐานานุกรมตามลำดับ..."

ประชุมพงศ. ๖๔/๖๒

"ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ออกไปรั้งเมืองครองเมือง
สำหรับจะได้รับปราสาทปราสาทเลื่อนหนามการแผ่นดินต่างพระเนตรพระกรรณ..."

ล้าเนาคำพิพากษา/๒๑

๓) การซ้อนสลับ

การซ้อนสลับหมายความว่า เดิมเป็นคำซ้อน* ๒ คำ ต่อมา นำมาซ้อนสลับกัน กลายเป็นคำที่มีการซ้อนสลับ ๑ คำ เช่น คำซ้อน "นมอก" กับคำซ้อน "บกพร่อง" นำมาซ้อนสลับเป็น "นมบกอกพร่อง" เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาที่มีการซ้อนสลับคำซ้อน ๒ คำ มีตัวอย่างปรากฏในเอกสาร ๒ คำ คือ

บาปบ้านเวรเมือง

"หากเป็นบาปบ้านเวรเมือง หากจำพราจากกันเข้าก็ทุกข์ยาก ไม่มีใคร..."

ประชุมพงศ. ๖. ๓/๓๐๒

นมบกอกพร่อง

"ถ้าชายมิแต่งมาสะมาพ่อแม่ผู้เฒ่าผู้แก่แห่งหนึ่ง แลมิได้เลี้ยงหญิงตั้งท่านเลี้ยงลูกเมียท่านทั้งหลาย แลมันทำชั่วแล้วมันทอดหญิงนั้นเสีย ท่านว่ามันทำให้อูกหลานท่าน นมบกอกพร่อง..."

ก. ม. ๓/๒๗๘

ผลการศึกษาการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาพบว่าเป็นการเรียงต่อกันของหน่วยที่เป็นคำและกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนกัน ลักษณะคำดังกล่าวในสมัยนี้พอสรุปได้ดังนี้

๑. การซ้อนหน่วยเป็นคำจะซ้อนกันได้ตั้งแต่ ๒ ถึง ๔ หน่วย ส่วนการซ้อนหน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำ ส่วนอีกหน่วยเป็นกลุ่มคำจะซ้อนกันได้ ๒ หน่วย และการซ้อนหน่วยเป็นกลุ่มคำจะซ้อนกันได้ ๒ หน่วยเท่านั้น

๒. การซ้อนหน่วยเป็นกลุ่มมีลักษณะเด่น ๓ ลักษณะ คือ

๒.๑ มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

๒.๒ มีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔

*ดูคำอธิบายคำว่า "คำซ้อน" ในบทที่ ๓ . หน้า ๓๖.

๒.๓ มีการซื้อสลัปที่เกิดจากการซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกัน

๓. สรุปลงในสมัยอยุธยาที่มีการซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันดังนี้

การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันมีจำนวน ๑,๕๐๐ คำ

การซื้อหน่วยที่เป็นคำ ๑,๐๐๐ คำ

การซื้อหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๕๐๐ คำ

๓.๑.๓ การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์

การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์สามารถแบ่งลักษณะ

ทั่ว ๆ ไปได้ ๒ ลักษณะ

๓.๑.๓.๑ การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ

ทุกหน่วย

การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำทุกหน่วยแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้ ๓ กลุ่มคือ

๑) การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๒ หน่วย

การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งเป็นข้อมูลจากในสมัยรัตนโกสินทร์ บางคำอาจมีลักษณะเป็นการซื้อคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมากกว่า ถ้าพิจารณาความหมายในปัจจุบันคำซื้อ บางคำไม่อาจตัดหน่วยที่นำมาซื้อกันได้โดยอิสระ แต่ถ้านำหน่วยที่นำมาซื้อกันนั้น ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ หรือภาษาอื่นด้วยความหมายเหมือนกันก็จะจัดว่าเป็นการซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกัน

การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๒ หน่วยในสมัยรัตนโกสินทร์ มีตัวอย่างเช่น

ก๊กก้อง

"ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายในและคนอื่น ๆ ก็ขึ้นไปถวายพระเพลิงเป็นอันมาก เสียงร่ำไห้ก๊กก้องไปทั้งนั้น"

ชิตชวาง

"ถ้าใครพูดใครใช้ก็ให้คนทั้งปวงรู้ว่าคนนั้นโกงเองไม่เป็น
เพราะในหลวงชิตชวาง"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๒๐๘

"คำที่ว่าดังนี้รู้ไปถึงคนยุโรปียนจะต้องเสียพระองค์ เหตุใด
จึงจะอยากชิตชวางประโยชน์ลูกคำผู้เดียว..."

จ.ม. เนตุราชกิจ ๕ และ ๖/๒๗

"เห็นว่าบางที่พราหมณ์พวกนี้จะเลื่อมใส ในพระพุทธศาสนา
แต่เดิมมาบ้างแล้ว จึงไม่เป็นการชิตชวางกัน"

ร.๕ ทางวิจารณ์/๒๓

คตโกง

"ต้องต่อสู้โดยเต็มกำลังความสามารถไม่ใช่ชนะด้วยวิธี
คตโกงหรือแก่งผู้อื่น"

พระบรมราชาวาท ร.๗/๑๓

๒) การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๓ หน่วย

การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๓ หน่วย หมายความว่า
หน่วยแต่ละหน่วยอาจจะเป็นคำพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ บางหน่วยอาจจะเป็นคำประสมก็ได้
เช่น คำว่า "ชนมธรรมนิยมประเพณี" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๓ หน่วยเรียงกัน
หน่วยแรก "ชนบ" เป็นคำสองพยางค์ หน่วยที่สอง "ธรรมนิยม" ก็เป็นคำสองพยางค์ ส่วนหน่วย
ที่สาม "ประเพณี" เป็นคำสามพยางค์ หน่วยทั้ง ๓ หน่วย ต่างมีความหมายเหมือนกัน หรือคำว่า
"มิตรสหายเกลอแก้ว" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๓ หน่วยเรียงกัน หน่วยแรก "มิตร"
เป็นคำพยางค์เดียว หน่วยที่สอง "สหาย" เป็นคำสองพยางค์ ส่วนหน่วยที่สาม "เกลอแก้ว" เป็น
คำประสมหน่วยทั้ง ๓ หน่วยต่างมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น มีข้อที่น่าสังเกตคือการช้อนคำดัง
กล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะมีจังหวะของคำกิตี เสียงสัมผัสคล้องจองกันกิตี ช่วยทำให้ข้อความเกิดความ
ไพเราะสละสลวย และทุกหน่วยที่มาเรียงต่อกันจะมีความหมายที่เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น

ชนบวรรมเปี่ยมประเพณี

"นิติธรรมของชาตินั้นคือคุณสมบัติและ ชนบวรรมเปี่ยมประเพณี

อันดี..."

พระราชดำรัส ร.๖/๑๑๑-๑๑๔

"กล่าวคือทรงบำรุ้ง ชนบวรรมเปี่ยมประเพณี และศิลปศาสตร์

อัน เป็นสมบัติที่ เชิดชู เกียรติ ของชาติไทยให้เจริญยิ่งขึ้น..."

หลักไทย/๑๙๔

เคารพขนบ

"เพราะไม่ต้องทำอะไรนอกจากโกนหัวนุ่งหม้อเหลืองเท่านั้น

ก็ได้รับความ เคารพขนบ..."

เทศนา เลือป่า/๘๐

"ประเทศไทยอันอยู่ในพระบรมราชประศาสนกิจอันเป็นที่ตั้ง เคารพขนบของได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท คงจะเป็นประเทศไทยที่บริบูรณ์มั่งคั่งสพรั่งพร้อม..."

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๘๗

จริงแน่แท้

"ควรจะเชื่อฟังเขาเป็น จริงแน่แท้ได้ ๒ อย่าง..."

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๓๑

๓) การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๔ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๔ หน่วย เรียงกันหมายความว่า คำนั้นอาจจะประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์เรียงต่อกัน เช่นคำว่า "จรรยาเรื่องโรจน์ประภัสสร" ประกอบด้วยหน่วยแรก "จรรยา" เป็นคำสองพยางค์ หน่วยที่สองกับหน่วยที่สาม "เรื่อง" กับ "โรจน์" เป็นคำพยางค์เดียว ส่วนหน่วยที่สี่ "ประภัสสร" เป็นคำสามพยางค์ ทั้ง ๔ หน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น คำบางคำอาจจะมีหน่วยบางหน่วยที่ปรากฏเป็นคำซ้อน มาก่อนแล้ว เช่นคำว่า "ฉ้อฉลคดโกง" ประกอบด้วยหน่วยแรกและหน่วยที่สอง "ฉ้อ"

กับ "ฉล" เป็นคำพยางค์เดียว หน่วยที่สามกับหน่วยที่สี่ "คต" กับ "โกง" ปรากฏเป็นคำซ้อนมาแล้ว ทั้ง ๔ หน่วยต่างมีความหมายเหมือนกันเป็นต้น นอกจากนี้ คำซ้อนบางคำอาจมีลักษณะเป็นคำซ้อน ๒ คำ นำมาเรียงต่อกัน เช่นคำว่า "ข้าวสารถ้อยคำ" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๔ หน่วยเรียงต่อกัน แต่หน่วยที่หนึ่งกับหน่วยที่สองคือ "ข้าว" กับ "สาร" เคยปรากฏเป็นคำซ้อน* เช่นเดียวกับหน่วยที่สามกับหน่วยที่สี่คือ "ถ้อย" กับ "คำ" ก็เคยปรากฏเป็นคำซ้อนมาแล้ว ทั้ง ๔ หน่วยนี้ต่างก็มีความหมายเหมือนกันเป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ที่ ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๔ หน่วยเรียงกัน มีตัวอย่างเช่น

ข้าวสารถ้อยคำ

"แลชักลือนำข้าวสารถ้อยคำพระสงฆ์สามเณรรูปใดให้รักใคร่ เป็นชู้กับสตรีคนใดคนหนึ่ง..."

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๔๘

คิดอ่านตรีตรอง

"ทราบหมายนี้แล้วให้คิดอ่านตรีตรองไว้แล้ว ให้เขียนถวาย ไปส่งทุกวันไป..."

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๖๒

จรมเรื่องโรงน้ประภัสสร

"พระราชนถทัยจงจรมเรื่องโรงน้ประภัสสร สัตลาภิรมย์สุข ทุกวันคืน..."

จ.ม. เหนือบเสด็จ ร.๔/๖๔

ถ้อยฉลคตโกง

"คงจะคิดถ้อยฉลคตโกงเจ้านายของมันเอง..."

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๐๐

*ดูคำอธิบายคำว่า "คำซ้อน" ในบทที่ ๓ . หน้า ๓๖.

ชือลัทธิลัทธิจริง

"ด้วยการที่ทรงพระเมตตาขับถือรับทุกฝ่ายสยาม โดยยศอัน
ดีนั้นก็ดีโดยน้ำใจชือลัทธิลัทธิจริงก็ดี..."

พระราชสาส์น ร.๔/๔๖

๓.๑.๓.๒ การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันที่ประกอบด้วยหน่วยใดหน่วย
หนึ่งเป็นคำส่วนอีกหน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มคำ

การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งประกอบด้วย
ด้วยหน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำส่วนอีกหน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มคำ แสดงให้เห็นว่าหน่วยที่นำมาซื้อกันนี้ถึง
แม้จะมีน้ำหนักไม่เท่ากัน คือหน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มคำส่วนอีกหน่วยหนึ่งเป็นคำ แต่สามารถนำมาซื้อกัน
ได้เนื่องจากมีความหมายเหมือนกัน

การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งประกอบด้วย
ด้วยหน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำ ส่วนอีกหน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มคำแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มคือ

๑) การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรก
เป็นคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นกลุ่มคำ

การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่ง
ประกอบด้วยหน่วยแรกเป็นคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นกลุ่มคำมีตัวอย่างเช่น

ทวีมากขึ้น

"จะมาประมวลพระราชทรัพย์ให้ทวีมากขึ้นไปนั้น..."

ประกาศ ร.๔ ฉ.๑/๑๕๘

๒) การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรก
เป็นกลุ่มคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำ

การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่ง
ประกอบด้วยหน่วยแรกเป็นกลุ่มคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำมีตัวอย่างเช่น

ทรงมีพระดำรัสสืบ

"...แล้วบาทหลวงเซิมเสด็จไปประทับ ทรงก่อกองและทรง
มีพระดำรัสสืบขอใบจากหลวง"

จ.ม. เนตรราชกิจ ๒๔/๔๕

๓.๑.๓.๓ การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย
การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีหน่วย
ที่เป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย มีลักษณะเด่น ๔ ลักษณะคือ

๑) การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมี
การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ หมายความว่าเดิมคำคำนั้นเป็นคำซ้อน"ซึ่งอาจจะมีการสลับคำจากปกติ
ก็ได้ ต่อมามีการขยายหน่วยแรกเป็นคำประสมหรือเป็นวลีทำให้อีกหน่วยหนึ่งขยายตามไปด้วย เช่น
คำว่า "การถือเอาน้ำ" เดิมเป็นคำซ้อนซึ่งมีการสลับจากคำปกติเป็น "ถือเอาน้ำ" ต่อมาหน่วย
แรก "ถือเอาน้ำ" ขยายเป็นคำประสม "การถือเอาน้ำ" ทำให้อีกหน่วยหนึ่งขยายตามเป็น "การน้ำ"
ด้วย จึงกลายเป็น "การถือเอาน้ำ" หรือคำว่า "สร้างบ้านสร้างเรือน" เดิมเป็นคำซ้อน
"บ้านเรือน" ต่อมาหน่วยแรก "บ้าน" ขยายเป็นวลี "สร้างบ้าน" ทำให้อีกหน่วยหนึ่งขยายตามเป็น
"สร้างเรือน" ด้วย จึงกลายเป็น "สร้างบ้านสร้างเรือน" เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมี
การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ มีตัวอย่างเช่น

การถือเอาน้ำ

"การซึ่งเป็นที่นี้ก็เพราะการแผ่นดินยังเจือปนระคนกับการ
ถือเอาน้ำ..."

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๒๐๓

*ดูคำอธิบายคำว่า "คำซ้อน" ในบทที่ ๓ , หน้า ๓๖.

เกรงชื่อเกรงนาม

"อย่าคิดจะให้คน เกรงชื่อเกรงนามตัว..."

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๐๑

ชว่างบ้านชว่างเรือน

"อ้ายโทนทาสเมาสุรา เสมียนทุกเสมียนน้อยทั้งสองคนพากัน
ลงไปกลุ่มรุมอ้ายโทนทาสว่าอ้ายโทน ชว่างบ้านชว่างเรือน เสมียนน้อย..."

จ.ม. เนตุราชกิจ ๑/๒๒

ความสุจริตความสำราญ

"ความสุจริตความสำราญหรืออะไรต้องให้พรานหม้อขอแทน
เหมือนพรานหม้อเป็นออฟฟิศกลาง..."

เทศนาเสือป่า/๓๘

คู่ทูกคู่ยาม

"สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าน้อย ซึ่งเป็นกรมขุนธิดาเรศ
รังสรรค์นั้น เป็นที่นับถือของคนเป็นจำนวนมากและเป็นพระอนุชา คู่ทูกคู่ยาม ด้วยกันมา..."

พระราชนิพนธ์ ร.๔/๔๘

"ได้เป็น คู่ทูกคู่ยาม มาด้วยกันการที่พิศก็ยังคงติดพันอยู่กับมอญ
เขมร..."

ร.๕ ทรงวิจารณ์/๓๘

๒) การซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมี
การซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ หมายความว่าเดิมเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งอาจจะมีการสลับคำ
จากปกติก็ได้ ต่อมาหน่วยแรกขยายเป็นวลีหรือคำประสม ทำให้หน่วยที่สองขยายตามเป็นวลี หรือ
คำประสมไปด้วย เช่น คำว่า "ครั้งเดียวคราวเดียว" เดิมเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันคือ
"ครั้งคราว" ต่อมาหน่วยแรก "ครั้ง" ขยายเป็นกลุ่มคำ "ครั้งเดียว" ทำให้หน่วยที่สองขยายตาม
เป็น "คราวเดียว" ไปด้วยจึงกลายเป็น "ครั้งเดียวคราวเดียว" เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ มีตัวอย่างเช่น

ครั้งเดียวคราวเดียว

"ก็ในประเทศสยามนี้ธรรมเนียมบ้านเมือง...มีอยู่อีกหลายอย่างหลายประการจะต้องคิดลดหย่อนเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่จะให้แล้วไปครั้งเดียวคราวเดียวนั้นไม่ได้..."

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑/๑๓๘

คราวเดียวครั้งเดียว

"ก็ภาวอาการต่าง ๆ ซึ่งประมุขช่วงชิงกันอยู่ทั้งปวงนั้นที่จะขึ้นในคราวเดียวครั้งเดียวนั้น ถึงแปดสิบชั่งเก้าสิบชั่งร้อยชั่ง ดังนี้ก็ห่าง ๆ นึก..."

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๘

๓) การซ้อนสลับคำ

การซ้อนสลับหมายความว่า เดิมคำซ้อนนั้นเป็นคำซ้อน ๒ คำ ที่นำมาซ้อนสลับกันจนกลายเป็นคำที่มีการซ้อนสลับ ๑ คำ เช่น คำซ้อน "ก่อสร้าง" กับคำซ้อน "ร่างตัว" นำมาซ้อนสลับกันเป็น "ก่อสร้างร่างตัว" เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ้อนสลับคำซ้อน ๒ คำ มีตัวอย่างเช่น

ก่อสร้างร่างตัว

"จีนเป็นคนชนิดที่ช่างเก็บเล็กผสมน้อย จึงก่อสร้างร่างตัวได้เร็ว..."

จ.ม. บัณฑิต/๑๓๓

"ในชั้นต้นเมื่อแรก ๆ คนไทยเราก่อสร้างร่างตัวขึ้นนั้นทุก ๆ คนย่อมจะนับว่าตนเป็นพวกเดียวกัน..."

ปลุกใจเสือป่า/๒๘

"โดยเหตุว่าอาณาจักรไทยลานนาพึ่งก่อสร้างร่างตัวขึ้น..."

หลักไทย/๑๑๐

เจ้าขุนนายคุณ

"สวนหลวงสารประเสริฐ เราจักถือว่าเป็น เจ้าขุนนายคุณ
ของเรา"

พระประวัติ/๗๐

บุกป่าฝ่าดง

"ถ้าเป็นบุคคลซึ่งมุ่งต้อยอยู่แล้ว ก็ยอมจะพยายามบุกป่าฝ่าดง
ไปได้"

พระราชดำรัส ร.๖/๘๗

"เชื่อว่าจะเป็นชาวอเมริกันที่พยายามบุกป่าฝ่าดงเพื่อจะไป
เปิดป่า..."

พระบรมราชาธิราช ร.๗/๑๘

๔) การซ้อนซ้ำ

การซ้อนซ้ำหมายความว่า การนำคำซ้ำ ๒ คำ ที่มีความหมาย
เหมือนกันมาซ้อนกัน เช่น โกง ๆ คด ๆ ดก ๆ หล่น ๆ เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมี
การซ้อนซ้ำ มีตัวอย่างเช่น

โกง ๆ คด ๆ

"เพราะฉะนั้นจึงมีคนโกง ๆ คด ๆ แต่งหนังสือเป็นดังห้อง
ตราบัตรหมายอย่างสั่งวังหลวงแลวังหน้า..."

ประกาศ ร.๔ ฉ.๒/๒

ดก ๆ หล่น ๆ

"ถ้าแม่จะเขียนไปก็จะดก ๆ หล่น ๆ ไม่เป็นการสมควรจึง
ขอตัวเสียดีกว่า"

จ.ม. ปีกษ์ใต้/๑๐๖

ดำ ๗ เลว ๗

"แล้วให้หัตถะครบ่างมาหรือบ้างเล่นการต่าง ๗ ไปโดยสมควร
จะได้ทานหม่นหมองในคนดำ ๗ เลว ๗ นั้นหามิได้..."

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๘๘

ป่า ๗ เกื่อน ๗

"อนึ่ง อย่าให้พระสงฆ์สามเณรคนเถร ๗ วัด ๗ ป่า ๗
เกื่อน ๗ เล่าลือกันว่าฝรั่งอังกฤษมาลวงซื้อเอาข้าวไปทิ้งทะเลเสีย..."

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๕๘

ผลการศึกษาการช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์พบว่า เป็นคำที่เกิด
จากการเรียงต่อกันของหน่วยที่เป็นคำและกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนกัน ลักษณะของคำดังกล่าว
ในสมัยนี้พอสรุปได้ดังนี้

๑) การช้อนคำที่มีหน่วยเป็นคำจะช้อนกันได้ตั้งแต่ ๒ ถึง ๔ หน่วย ส่วนการช้อนคำที่
หน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำ ส่วนอีกหน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มคำจะช้อนกันได้ ๒ หน่วย และการช้อนคำที่มี
หน่วยที่เป็นกลุ่มคำจะช้อนกันได้เพียง ๒ หน่วย เท่านั้น

๒) การช้อนคำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มคำมีลักษณะเด่น ๔ ลักษณะ คือ

๒.๑ มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

๒.๒ มีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔

๒.๓ มีการช้อนสลับคำ

๒.๔ มีการช้อนซ้ำ

๓) สรุปในสมัยรัตนโกสินทร์มีการช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันดังนี้

การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันมีจำนวน ๑,๓๐๐ คำ

การช้อนหน่วยที่เป็นคำ ๑,๒๐๐ คำ

การช้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๕๐๐ คำ

๓.๒ การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน หมายถึง คำหรือกลุ่มคำ ๒ - ๔ หน่วยซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกัน เรียงต่อกัน ลักษณะของความหมายคล้ายคลึงกันของคำชนิดนี้พอจะประเมินได้ดังนี้

ก. ความหมายประจำคำของคำหรือกลุ่มคำ ๒ - ๔ หน่วยนั้น มีขอบเขตไม่เท่ากัน ความหมายของหน่วยหนึ่งจะกว้างกว่าอีกหน่วยหนึ่งแต่ความหมายของทั้งสองหน่วยนั้นจะมีเงาของความหมาย (Radiation of meaning) ร่วมกัน เช่น คำว่า "พี่ชาย" คำว่า "พี่" มีความหมายประจำคำว่า "ผู้เกิดก่อน" เป็นความหมายที่กว้างกว่าคำว่า "ชาย" ซึ่งมีความหมายประจำคำว่า "พี่ชายหัวปี" แต่ถึงอย่างไรก็ตามทั้งสองคำก็ยังมีเงาของความหมายร่วมกัน คือ "ผู้เกิดก่อน" เป็นต้น หรือคำว่า "ค้าขาย" คำว่า "ค้า" มีความหมายประจำคำว่า "ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยน" ซึ่งเป็นความหมายที่กว้างกว่าคำว่า "ขาย" ซึ่งมีความหมายประจำคำว่า "เอามาแลกเปลี่ยนกับเงิน" แต่ถึงอย่างไรก็ตามทั้งสองคำก็ยังมีเงาของความหมายร่วมกันคือ "การแลกเปลี่ยนของกับเงิน"

ข. ความหมายประจำคำของคำหรือกลุ่มคำ ๒ - ๔ หน่วยนั้น มีความเกี่ยวเนื่องร่วมกันอยู่ เช่น คำว่า "กรุณาปราณี" คำว่า "กรุณา" มีความหมายประจำคำว่า "ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์เป็นข้อหนึ่งในพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา" ส่วนคำว่า "ปราณี" มีความหมายประจำคำว่า "เอ็นดูด้วยความสงสาร" จะเห็นได้ว่าคำทั้งสองหน่วยนี้มีความหมายเกี่ยวเนื่องร่วมกันอยู่คือ "ความสงสาร" หรือคำว่า "ไรรู้" คำว่า "ไร" มีความหมายประจำคำว่า "ที่ปลูกพืชและต้นไม้บนไหล่เขาหรือในที่ดิน" ส่วนคำว่า "รู้" มีความหมายประจำคำว่า "พื้นที่ราบทำเป็นคันกั้นน้ำเป็นแปลง ๆ สำหรับปลูกข้าว" เป็นต้น จะเห็นได้ว่าคำทั้งสองหน่วยนี้มีความหมายเกี่ยวเนื่องร่วมกันอยู่คือ "ที่ปลูกพืชหรือต้นไม้" เป็นต้น

ค. ความหมายประจำคำของคำหรือกลุ่มคำ ๒-๔ หน่วยนั้นหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเดียวกัน หรือประเภทเดียวกันแต่มีลักษณะแตกต่างกันอยู่บางประการ เช่น คำว่า "ภาษีอากรสมพัสดุ" คำว่า "ภาษี" มีความหมายประจำคำว่า "เงินที่ทางรัฐเรียกเก็บจากบุคคลทรัพย์สินหรือธุรกิจเพื่อใช้จ่ายในการบริหารหรือการพัฒนาประเทศ เช่น ภาษีเงินได้ ภาษีสรรพสามิต ภาษีสรรพสามิต"

ส่วนคำว่า "อากร" มีความหมายประจำคำว่า "ค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งที่รัฐบาลเรียกเก็บเช่น อากรรังนก อากรมหรสพ และคำว่า "สมพัทธ์สร" มีความหมายประจำคำว่า "อากรส่วนใหญ่เก็บจากผลของ 'ไม้ยืนต้นเป็นรายปี' จะเห็นได้ว่าคำทั้งสามนี้มีลักษณะแตกต่างกันบางประการ แต่มีความหมายถึงสิ่งเดียวกันคือ "เงินที่ทางรัฐบาลเรียกเก็บจากประชาชน" เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันนี้ส่วนใหญ่จะเป็นคำซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางด้านความหมายในลักษณะที่ทั้งสองหน่วย หมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรืออาการและลักษณะที่อาจจัดเป็นพวกประเภทหรือกลุ่มเดียวกัน เช่น

เดินเหิน

"มีอากรการกิริยานุ่งน่มเดินเหิน กระต่างหยางชะราวาหมิได้สารวมรักษาอินทริย"

ก.ม.๓/๕๖๒

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "เดินเหิน" ประกอบด้วยคำมูล ๒ หน่วยเรียงต่อกันคือคำว่า "เดิน" และคำว่า "เหิน" ทั้งสองคำมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากต่างมีความหมายถึง "การเคลื่อนไป"

เมตตากรุณา, เมตตากรุณา

"ถ้ามีสิ่งสอนพระเจ้ามหาสมมตราช ๗ ก็ตั้งอยู่ในราชธรรม ๑๐ ประการ ทรงเมษุจาติกะศีลเปนปรกติ แลยังชะฎางคิกะศีลเปนอุโยสกศีล เมตตากรุณา แก่สัตว์ทั้งปวง"

ก.ม.๓/๘

"เพราะในหลวงทรงพระเมตตากรุณา แก่ชวานาจะไต้ชายช่าวไต้ราคา"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๕๒

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "เมตตากรุณา" ประกอบด้วยคำมูล ๒ หน่วยเรียงต่อกันคือคำว่า "เมตตา" และคำว่า "กรุณา" ซึ่งทั้งสองคำมีความหมายคล้ายคลึงกันเนื่องจากมีความหมายเกี่ยวเนื่องกันอยู่คือ "ความรักความสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ได้สุข"

รมเย็นสันติสุข

"ในระหว่างนั้นข้าพระพุทธเจ้าไต้รับความรมเย็นสันติสุขโดยสมบูรณ...

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๘๖

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ร่วมเขียนสันติสุข" ประกอบด้วยหน่วย ๒ หน่วย เรียงต่อกันคือคำประสม "ร่วมเขียน" และคำสมาส "สันติสุข" ซึ่งทั้งสองคำมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "มีความสุขสงบ"

เล็กน้อย

"จะเอาไว้ในกรุงเทพฯ ก็มีแต่ข่าวไพร่เล็กน้อยไม่ต้องการอันใด"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๑๙๗๗

"อนึ่งถ้าการเล็กน้อยคือสิ่งการใด ๆ มาแต่ข้างไหนหรืออันใด... จะขอใส่พระราชหัตถเลขาประทับแต่พระราชลัญจกรพระราชโองการน้อยดวงนี้"

ประชุม ร.๔ ล.๑/๘๑

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "เล็กน้อย" ประกอบด้วยคำมูล ๒ หน่วย เรียงต่อกันคือคำว่า "เล็ก" และคำว่า "น้อย" ซึ่งทั้งสองคำมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "ไม่มาก, นิดหน่อย"

สองสาม

"๑๘ มาตราหนึ่งชายทาสไทยลูกหลานฝากไว้แก่ท่าน

๒
๓

แสนเท่าใดก็ดี เมื่อ

กันदानเข้ายากหมากแพง และผู้ไถ่ได้เลี้ยงดูเมื่อยาก แลครั้นเข้าถูกผู้ขายจะเงินแก่ผู้ไถ่ ท่านให้เอาจงเต็มค่าตัวทาสนั้นแก่ผู้ไถ่"

ก.ม. ๓/๓๑๖

"ถ้าแล

๒
๓

ชายใช้ให้คิดเอาชวบค่าตัวมันแล"

ก.ม. ๓/๓๒๓

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "สองสาม" ประกอบด้วยคำมูล ๒ หน่วยเรียงต่อกัน คือคำว่า "สอง" และคำว่า "สาม" ซึ่งทั้งสองคำมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "จำนวน"

จะแบกจะหาม

"ถ้าผู้ป่วยเจ็บหนักพันกำลังที่จะแบกจะหามมาได้แลมีผู้กะ เกนไปราชการไกล กลับมามีขันสุทลีสบสมคุมโทษให้ตรวจเอาตัวตามหาบชัย แต่เข้าในเที่ยง"

ก.ม. ๓/๖๘๗

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "จะแบกจะหาม" ประกอบด้วยกลุ่มคำกริยาหรือกริยาวลีกับ "จะหาม" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย กลุ่มคำทั้งสองมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากมีความหมายร่วมกันอยู่คือ "ยกของ"

แต่มีนแต่กลอย

"กองทัพรับพระราชทานแต่มีนแต่กลอยไพร่ในกองทัพ เสมรพากันหนีไปเนื่อง ๗

ประชุมพงศ. ๖. ๓/๔๓

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "แต่มีนแต่กลอย" ประกอบด้วยกลุ่มคำบุรพบทหรือบุรพบทวลีคือ "แต่มีน" กับ "แต่กลอย" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย กลุ่มคำทั้งสองมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "พืชที่ใช้หัวและเหง้าเป็นอาหาร"

ทำไร่ทำนา

"ไปตั้งทำไร่ทำนารักษาช้างม้าโคกระบืออยู่ในแขวงหัวเมืองใด ๗"

ประกาศ ๖.๔ ล.๑/๑๐๑

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ทำไร่ทำนา" ประกอบด้วยกริยาวลีคือ "ทำไร่" กับ "ทำนา" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย วลีทั้งสองมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "ทำเกษตรกรรม"

ทุกหนทุกแห่ง

"พอเรือพระที่นั่งผ่านพ้นไป ก็แล่นตามเล่ห์จึงเป็นกระบวนหลังตามกันขึ้นมา แลจนสุดสายตาเห็นควีนกลบไปทุกหนทุกแห่ง"

จ.ม. เหตุร้ายเล่ห์จ ร.๔/๓๐

"พม่าได้เผาผลาญบ้านเมือง ทาลายวิบัติวาทารามเสียตลอดทุกหนทุกแห่งที่ยกทัพไปถึง"

หลักไทย /๑๓๗

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ทุกหนทุกแห่ง" ประกอบด้วยกลุ่มคำวิเศษณ์คือ "ทุกหน" กับ "ทุกแห่ง" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย กลุ่มคำทั้งสองมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "ทุกสถานที่"

ในดินในโคลน

"ถ้าบ้าน เรือนอยู่ที่ริมน้ำจะเอาไปขายยากก็ให้ฝังเสียในดินในโคลนให้ลับลิ"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๓๗

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ในดินในโคลน" ประกอบด้วยกลุ่มคำบุรพบท คือ คำบุรพบทกับคำนาม "ในดิน" กับ "ในโคลน" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย วลีทั้งสองมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "ในพื้นที่ที่ใช้ปลูกพืชผลต่าง ๆ"

ชื่อ เรือ นชื่อ โรง ชื่อ ตึก

"และจะชื่อ เรือ นชื่อ โรง ชื่อ ตึก พันกว่าแพงออกไปกำหนด ๒๐๐ เส้น คือ ๔ ไมล์ เข้าได้แต่จะชื่อที่ชื่อไม่ได้"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๔๕

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ชื่อ เรือ นชื่อ โรง ชื่อ ตึก" ประกอบด้วย กลุ่มคำกริยา คือ คำกริยากับคำนาม "ชื่อ เรือ น" "ชื่อ โรง" และ "ชื่อ ตึก" เรียงกัน ๓ หน่วย แต่ละหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "ชื่ออาคารสถานที่"

ต้อรบพุง

"แลมั้นโมหะจิตระคิดใหม่ใจใคร่ฝ่ายสูงศักดิ์ทำกระบดประทุศร้ายต้อรบพุง เมือง
ท่าน ทาดังนั้นท่านว่าโทษหนักให้ฆ่า เสียสิ้นทั้งโคต"

ก. ม. ๓/๔๒๗

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำซ้อน "ต้อรบพุง" ประกอบด้วยคำเดียวเรียงกัน ๓ หน่วย
แต่ละหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมาย "สู้กันหรือทำสงครามกัน"

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ตามรู้ตามเหนตามไต่ยีน" ประกอบด้วยวิเศษณ์วลีคือ
คำวิเศษณ์กับคำกริยา "ตามรู้" "ตามเหน" และ "ตามไต่ยีน" เรียงกัน ๓ หน่วย แต่ละหน่วยมี
ความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมาย "ตามที่ได้รับทราบเหตุการณ์นั้น ๆ"

พาลหยาบช้า

"เพนที เทาะดาอันศักดิ์สิทธิ์จะชิงชิงอีก สมควรแต่กับผีสาวยันต์ศักดิ์ส้าหาเวเผ่า
พาลหยาบช้านั้น"

ก. ม. ๓/๓๕๔

จากตัวอย่างประโยคข้างบนนี้คำว่า "พาลหยาบช้า" ประกอบด้วยคำมูลเรียงกัน ๓
หน่วย แต่ละหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "มีความเลวหรือมี
ความช้า"

ลำบากยากเหน้อย

"ปีแรกท้ออย่าให้ช้านลวงเสนา เรียกค่านาแก่ราษฎรเลย ด้วยผู้ท้อโค่นสร้าง
ทางพงลงใหม่ ได้ความลำบากยากเหน้อย มากแล้วในปีแรกท้อ"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๒๐

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ลำบากยากเหน้อย" ประกอบด้วยคำมูลเรียงกัน
๓ หน่วย แต่ละหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "ความไม่สะดวก
สบาย"

ชาวดปรกหักพัง

"สมเด็จพระบรมธรรมนิมิตนาราชธรรมาธิราชเจ้ารามธิบดี... เสด็จทอดพระเนตร
เห็นวัดโพธารามเก่า ชาวดปรกหักพัง เห็นอันมาก"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๒๕๕

"ชาวดปรกหักพังอยู่ ณ เมืองพระพิศณุโลก เมืองสวรรค์โลก เมืองสุโขทัย
เมืองลพบุรี เมืองกรุงเก่า วัดศาลาล้านหน้าใหญ่น้อยพันสองร้อยยี่สิบแปดพระองค์ลงมาให้ช่างหล่อต่อ
พระศอพระเศียร พระหัตถพระบาท"

จารึกวัดโพธิ์/๓

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ชาวดปรกหักพัง" ประกอบด้วยคำมูลเรียงกัน ๔
หน่วย แต่ละหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมาย "อาการเสื่อมจากสภาพ
เดิม"

ชื่อสัตย์สุจริต

"ด้วยการที่ทรงพระเมตตาฉบับคือรับทูตฝ่ายสยามโดยยศอันดีนั้นก็ดีโดยนำใน
ชื่อสัตย์สุจริตจริงก็ดี"

พระราชสาส์น ร.๔/๔๐

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ชื่อสัตย์สุจริตจริง" ประกอบด้วยคำมูลเรียงกัน ๔
หน่วย แต่ละหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "มีความตรงและมี
ความจริง"

วัดยาดรอกถนนมรดา

"มาตราหนึ่ง ราษฎรทั้งหลายวิวาทตีต่าฟันแทงกันในวัดยาดรอกถนนมรดา
ตลาดศิลาในสระทำน้ำศาลากลางไร่นาป่าสถานไพรแห่งใด ๆ ก็ดี"

ก.ม. ๓/๔๒๕

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "วัดยาดรอกถนนมรดา" ประกอบด้วยคำมูลเรียงต่อกัน ๔
หน่วย แต่ละหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมาย "ทางลี้ภัยไปมา"

เลวทรามต่ำช้า

"ถ้าสามารถจะอ้างว่าเอาอย่างฝรั่งขึ้น เป็นข้อแก้ตัวได้แล้วจะประพดให้

เลวทรามต่ำช้า แม้เสมอเตียรจณานก็ทำได้"

ลัทธิ เอาอย่าง / ๓๓

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "เลวทรามต่ำช้า" ประกอบด้วยคำมูลเรียงต่อกัน ๔ หน่วย แต่ละหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทุกคำมีความหมายถึง "มีความชั่ว"

จะเห็นได้ว่า การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันจะเกิดการเรียงตัวคำหรือกลุ่มคำ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางด้านความหมาย หน่วยที่เป็นคำจะมีจำนวน ๒-๔ หน่วยและหน่วยที่เป็นกลุ่มคำจะมีจำนวน ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงคล้ายคลึง หรือ มีความหมายร่วมกันอยู่ และจะหมายถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งอาการหรือลักษณะซึ่งเป็นพวกหรือประเภทเดียวกันได้

ผู้วิจัยจะเสนอการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เรียงลำดับตามสมัยคือ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อให้เห็นลักษณะคำดังกล่าวนี้ในสมัยทั้งสามตามลำดับดังนี้

๓.๒.๑ การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยสุโขทัย

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยสุโขทัยสามารถแบ่งลักษณะทั่ว ๆ ไปได้ ๒ ลักษณะคือ

๓.๒.๑.๑ การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำทุกหน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำทุกหน่วยมีเพียงกลุ่มเดียวคือการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วยเรียงต่อกัน หมายความว่า หน่วยที่ประกอบเข้าเป็นคำแต่ละหน่วยนั้นอาจเป็นคำพยางค์เดียว หรือหลายพยางค์หรือเป็นคำประสมก็ได้ เช่นคำว่า "ผลอนิลงค์" เป็นการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่ประกอบด้วยหน่วยแรก "ผล" เป็นคำพยางค์เดียว ส่วนหน่วยที่สอง "อนิลงค์" เป็นคำสามพยางค์ ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือคำว่า "พระรามพระนารายณ์" เป็นการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่ประกอบด้วยทั้งสองหน่วย เป็นคำประสม ซึ่งมีความหมาย

คล้ายคลึงกัน เป็นต้น

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๒ หน่วย ในสมัยสุโขทัยซึ่ง
มีตัวอย่าง เช่น

ฉกฉัก

"ผู้ร้ายมันฉกฉักท่านกิน"

หลัก ๓๘/ค.๒/๔๔

แตกร้าว

"อันแตกร้าวเข้าในสารจารจาริกนี้"

หลัก ๖๔/ค.๑/๖๔

ผลอันสงค

"มิผู้ใดในวันบกระทำบูชาพระศรีรัตนมหาธาตุ และพระศรีมหาโพธิ์
นี้ว่าไซ้มีผลอันสงคพร้าวเสมอ"

หลัก ๓/ค.๑/ป.๑๒-๑๓

๓.๒.๑.๒ การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ กลุ่ม
การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยสุโขทัยซึ่งมีหน่วยเป็น
กลุ่มคำ ๒ กลุ่มมีลักษณะเด่น ๒ ลักษณะคือ

๑) การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยสุโขทัยซึ่งมีการ
ซ้ำคำที่ ๑ กับที่ ๓ จะมีลักษณะเหมือนการช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยสุโขทัยซึ่งมีการซ้ำคำ
ที่ ๑ กับคำที่ ๓"

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยสุโขทัยซึ่งมีลักษณะ

*คำว่า "ลาว" มีความหมายว่า "ต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายมะพร้าว เมื่อผลยังเขียวอยู่มีรสหวาน
รับประทานได้ เช่นเดียวกับมะพร้าวหวานทางใต้ ชาวอีสานเรียก "หมากลาว" ไทยในสมัยใช้เรียก
ขนุน ลาวใช้เรียกมะพร้าว เนื้อหวานชนิดหนึ่ง "อ้างจากจารึกสุโขทัย... หน้า ๔๖๘.

ดังกล่าวนี้มีตัวอย่างเช่น

ปาฬว้าวปาฉาง

"มีปาฬว้าวปาฉาง มีปาม่วงปาชาม มีน้ำโคก"

หลัก ๑/ค.๓/บ.๕

ผู้รู้ผู้เห็น

"ในหลักผู้รู้ผู้เห็นมิได้ลักรัน"

หลัก ๓๘/ค.๒/บ.๒๘/๓๐

๒) การซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔

การซ้อนกลุ่มคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยสุโขทัยซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ หมายความว่าเดิมคำคำนั้นเป็นคำซ้อน* ต่อมาหน่วยแรกมีการขยายเป็นคำประสม ทำให้หน่วยที่สองขยายตามไปด้วย เช่นคำว่า "สองคาบสามคาบ" เดิม "สองสาม" เป็นคำซ้อนหรือคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ต่อมาหน่วยแรก "สอง" ขยายเป็นคำประสมด้วย "สามคาบ" จึงกลายเป็น "สองคาบสามคาบ"

การซ้อนกลุ่มคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยสุโขทัยที่มีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ คำ มีตัวอย่างปรากฏในเอกสารเพียง ๒ คำคือ

สองคาบสามคาบ

"เมื่อตามตีความข้างหนิดกปาแถมเงือกคาร์บสองคาบสามคาบ"

หลัก ๒/ค.๑/บ.๓๐-๓๑

สองอ้อมสามอ้อม

"เอาตนเข้าไปเล็กก่อกระทำพระมหาธาตุหลวงคินพระมหาธาตุด้วยสูงเกล้าบหน้าวา เหนือพระธาตุหลวงไซสองอ้อมสามอ้อม"

หลัก ๒/ค.๒/บ.๒๐-๒๑

*ดูคำอธิบายคำว่า "คำซ้อน" ในบทที่ ๓, หน้า ๓๖.

ผลการศึกษาการช้อนค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยสุโขทัยพบว่า เป็นค่าที่เกิดจากการเรียงต่อกันของหน่วยที่เป็นค่าและกลุ่มค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ลักษณะค่าดังกล่าวในสมัยนี้พอสรุปได้ดังนี้

๑. การช้อนค่าที่มีหน่วยเป็นค่าจะช้อนกันได้ตั้งแต่ ๒ ถึง ๔ หน่วย ส่วนการช้อนค่าที่มีหน่วยเป็นกลุ่มค่าจะช้อนกันได้เพียง ๒ หน่วยเท่านั้น

๒. การช้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มค่ามีลักษณะเด่น ๒ ลักษณะคือ

๒.๑ มีการซ้ำค่าที่ ๑ กับค่าที่ ๓

๒.๒ มีการซ้ำค่าที่ ๒ กับค่าที่ ๔

๓. สรุปในสมัยสุโขทัยมีการช้อนค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันดังนี้

การช้อนค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๒๐ ค่า

การช้อนค่าที่มีหน่วยเป็นค่า ๑๑ ค่า

การช้อนค่าที่มีหน่วยเป็นกลุ่มค่า ๘ ค่า

๓.๒.๒ การช้อนค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยา

การช้อนค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาสามารถแบ่งลักษณะทั่ว ๆ ไปได้ ๓ ลักษณะ คือ

๓.๒.๒.๑ การช้อนค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่มีหน่วยเป็นค่าทุกหน่วย

การช้อนค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่มีหน่วยเป็นค่าทุกหน่วย

สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มคือ

๑) การช้อนค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่ประกอบด้วยหน่วยที่

เป็นค่า ๒ หน่วย

การช้อนค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่มีหน่วยเป็นค่า ๒

หน่วยเรียงต่อกัน หมายความว่าหน่วยแต่ละหน่วยอาจจะ เป็นค่าพยางค์เดียวหรือค่านหลายพยางค์ หรืออาจเป็นคำสมาสก็ได้ เช่นคำว่า "บรรพชาอุบสมบท" เป็นการช้อนค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรก "บรรพชา" เป็นคำสามพยางค์ ส่วนหน่วยที่สอง "อุบสมบท" เป็นคำ

สี่พยางค์ ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือคำว่า "บุษบาผกาวัลย์" เป็นการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรก "บุษบา" เป็นคำสามพยางค์ ส่วนหน่วยที่สอง "ผกาวัลย์" เป็นคำสมาส ทั้งสองหน่วยต่อมีความหมายคล้ายคลึงกัน

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วยเรียงต่อกันมีตัวอย่างเช่น

ชนบทพรราชประเพณี

"ขอให้ของกรุงพระยามหานครศรีอยุธยา เข้าไปตาม

ชนบทพรราชประเพณี"

พระราชสาส์น ร.๑/๑๔

ครอบครอง

"เรามายู่ในกรุงคันธา เรศารีนหลายเดือนแล้วควรจะคิดกลับไปครอบครองพระนครของเราดังก่อน"

คำให้การ/๘

"สมเด็จพระเจ้าดำฉิงผู้ใหญ่ ทรงจารึกพระอักษรไว้โอวาทมาว่า เทพยดาทั้งหลายเชิญให้ลงมาเกิดเป็นพระมหากษัตริย์รักษาแผ่นดินครอบครองไพร่ฟ้าข้าของชเขตเสมาให้อยู่เย็นเป็นสุขปราศจากภัยและเวทนาต่าง ๆ ตามคำเทพยเจ้าสั่งสอน"

พระราชสาส์น ร.๑/๒๐

คำชาย

"เอาฮีแก้วไปคำชายนายชายไซริ"

หลัก ๑๔/ค.๓/บ.๑๓

๒) การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๓ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๓ หน่วย ในสมัยอยุธยาซึ่งหมายความว่า หน่วยแต่ละหน่วยที่ประกอบกันเป็นคำดังกล่าวอาจจะเป็นคำพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ หรืออาจจะเป็นคำประสมก็ได้ เช่นคำว่า "กักชละหยาบช้า" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำมูล ๓ หน่วยเรียงต่อกัน หน่วยแรก "กักชละ" เป็นคำสามพยางค์ ส่วนหน่วยที่

สองและหน่วยที่สามซึ่งมักจะปรากฏซ้อนกัน เสมอและเป็นคำพยางค์เดียว ทั้งสามหน่วยต่างมีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือคำว่า "บาเหนดบ้านานรางวัล" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำมูล ๓ หน่วยเรียงต่อกัน หน่วยแรก "บาเหนด" หน่วยที่สอง "บ้านาน" เป็นคำสองพยางค์ ส่วนหน่วยที่สาม "รางวัล" เป็นคำประสมเป็นต้น ทั้งสามหน่วยต่างมีความหมายคล้ายคลึงกันเป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยา ซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๓ หน่วยมีตัวอย่างเช่น

กักขละนยาบเข้า

"แต่ทะว่าบุคนทุกวันนี้กอบไปด้วยกักขละนยาบเข้าหาเกรงกลัวไม่"

ก. ม. ๓/๓๒๖

เมียนตีโบย

"ถ้ามีผู้โจทก์ว่ากล่าวพิจารณาเปนสิ่งจะเอาตัวเปนโทษถึงสิ้นชีวิต แล้วให้บริษาทชบเมียนตีโบยหาดียอมจงหนักอย่าให้เป็นเหยียงหย่างสืบไป"

ก. ม. ๓/๔๔๔

ฉกลักฉ้อ

"ถ้าแลเนื่องความหากันด้วยฉกลักฉ้อพระราชทรัพย์ทำผิดคิดมิชอบเปนเนื้อความใหญ่ อย่านำเข้าทูลองทูลิพระบาทพระราชวังบวรสถานมงคลข้าฝ่ายลาฟังพิจารณา"

ก. ม. ๓/๖๕๔

๓) การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๔ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๔ หน่วย หมายความว่า หน่วยแต่ละหน่วยอาจประกอบด้วยคำพยางค์เดียวหรือคำหลายพยางค์หรือเป็นคำประสมก็ได้ บางหน่วยอาจจะมีความสัมพันธ์กันมากกว่าบางหน่วยเช่น ตัวอย่างแรก คำว่า "ซำรุตปรักหักพัง" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๔ หน่วยเรียงต่อกัน หน่วยแรก "ซำรุต" เป็นคำสองพยางค์ หน่วยที่สอง "ปรัก" เป็นคำสองพยางค์เช่นเดียวกัน ส่วนหน่วยที่สามกับหน่วยที่สี่เป็นคำพยางค์เดียว ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากกว่าสองหน่วยแรก คือมักปรากฏเป็นคำซ้อน "หักพัง" ได้แต่เมื่อนำมาซ้อนกับ "ซำรุตปรัก" เป็น "ซำรุตปรักหักพัง" เป็นคำซ้อนซึ่งทั้ง ๔ หน่วยต่างก็มีความหมายคล้าย

คลึงกัน หรือตัวอย่างที่สองคำว่า "ย่องเขาฉกชิงวังราว" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๔ หน่วยเรียงต่อกัน คือหน่วยแรก "ย่องเขา" เป็นคำประสม หน่วยที่สอง "ฉก" กับหน่วยที่สาม "ชิง" เป็นคำพยางค์เดียว ส่วนหน่วยที่สี่ "วังราว" เป็นคำประสม ทั้ง ๔ หน่วยต่างมีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือตัวอย่างที่สามคำว่า "เย่าเรือนตึกจวน" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยทั้งสี่เป็นคำพยางค์เดียว แต่หน่วยที่หนึ่ง "เย่า" กับหน่วยที่สอง "เรือน" เป็นหน่วยที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากกว่าหน่วยอื่นคือมักปรากฏเป็นคำซ้อน "เย่าเรือน" ได้ และคำนี้มีความหมายคล้ายคลึงกับหน่วยที่สาม "ตึก" คือหมายถึงสถานที่ที่เจ้าสุตภรก่อสร้างเป็นอาคารที่อยู่อาศัยได้ ส่วนหน่วยที่สี่ "จวน" มีความหมายว่า "อาคารที่พักอาศัยซึ่งเรียกตามผู้ใช้คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด" ทั้ง ๔ หน่วยนี้ต่างมีความหมายร่วมกันคือ "เป็นอาคารสถานที่สำหรับอยู่อาศัย" เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๔ หน่วยเรียงต่อกันมีตัวอย่างเช่น

ฉกฉกฉกประบัด

"จิตรนั้นคิดปลงว่าจักฉกฉกฉกประบัดเอา ๑ คือ เพียงชวล
ชวลฉกฉกฉกเอาด้วยกายก็ดี ใช้ด้วยวาจาให้ฉกฉกฉกเอา ๑"

ก.ม.๓/๓๔๘

ซำรุตปรักหักพัง

"วัดวาอาราม ซึ่งซำรุตปรักหักพังให้เจ้าเมืองกรมการเอา
เงินหลวง ๗ หัวเมืองนั้น ตกแต่งซ่อมแซมเสียให้ดีย่างไรให้ซำรุตอยู่ได้"

พระราชสาส์น ร.๑/๔๓

"อนึ่ง บ่อมก่าแพงเชิงเงินค้ายตุประตุนอรบศาลากลางคุก
ตระวางฉางข้าวตักดินลึงใจคไม่มี และซำรุตปรักหักพัง ก็ให้พระเสนาหมอนตรีตักเดือนก่าชบว่ากล่าว
เจ้าพนักงาน"

ประชุมพงศ.๓๓๑/๘๘

"พยานคอนสเวเนียนการว่ากล่าวแก่กรรมการ เจ้าพนักงานให้
ตกแต่งทำขึ้นไว้มันคงคืออยู่ในচারুকไว้ยกตั้งอยู่ได้"

ร่างสารตรา จ.ศ. ๑๑๘๑/๒

มาติอุทหลาย เหลน

"ถ้าสินไถ่นั้นน้อยกว่าสวน ซึ่งจะไต่แบ่งปันนั้นให้อีกจนครบ
ตามส่วนมาติอุทหลายเหลนสาขามาติซึ่งจะไต่ปัน"

ก.ม. ๓/๓๕๔

๓.๒.๒.๒ การซื้อสินค้าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งมีหน่วยแรกเป็นกลุ่มคำ
ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำ

การซื้อสินค้าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีหน่วยแรก
เป็นกลุ่มคำส่วนหน่วยที่สองเป็นคำ แสดงให้เห็นว่าหน่วยที่นำมาซื้อกันนี้ถึงแม้จะมีน้ำหนักไม่เท่ากัน
คือ หน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มคำส่วนอีกหน่วยหนึ่งเป็นคำ แต่ก็สามารถนำมาเรียงต่อกันได้ ทั้งนี้เนื่องจาก
ทั้งสองหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน

การซื้อสินค้าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีหน่วยแรก
เป็นกลุ่มคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำ มีตัวอย่างปรากฏในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

ฝูงปลาอาหาร

"มีพรรณฝูงปลาอาหารให้เห็นประจักษ์แก่ข้าทูลละอองทั้งปวง"

ประชุมพงศ. ๖๕/๓๑

๓.๒.๒.๓ การซื้อสินค้าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งมีหน่วยที่เป็นกลุ่มคำทุกหน่วย
การซื้อสินค้าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีลักษณะแบบนี้
แบ่งออกเป็น ๒ พวกใหญ่ คือ

๑) การซื้อสินค้าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ
๒ หน่วย

การซื้อสินค้าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีหน่วย
เป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย มีลักษณะเด่น ๓ ลักษณะ คือ

๑.๑) การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยา
ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ จะมีลักษณะเหมือนการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยา
ที่มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓*

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยา
ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันจะเป็นคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ มีตัวอย่างเช่น
กองบาปกองโทษ

"ดังนี่จะมีแต่กองบาปกองโทษในเบื้องต้น..."

ก. ม. ๓/๓๓๔

ของฝากของถวาย

"อนึ่งถ้าอยู่ในเมืองที่จำและมีผู้ไปคบไปหาให้

ของฝากของถวายไว้คนโทษถึงตาย..."

ก. ม. ๓/๓๔

ครารบ้านครารที่

"อย่างนี้ สงครารบครารน้ำครารบ้านครารที่สักอัน..."

หลัก ๕๐๔/๓.๑/บ.๑๑

๑.๒) การซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยา
ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ จะมีลักษณะเหมือนการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยา
ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ ส่วนคำที่ซ้อนกันจะเป็นคำที่ ๑ กับคำที่ ๓**

*ดูคำอธิบายการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓
ในบทที่ ๓ นี้ หน้า ๔๒.

**ดูคำอธิบายการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔
ในบทที่ ๓ นี้ หน้า ๔๔.

การซื้อคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยา
ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ มีตัวอย่าง เช่น

แก้ส่วนสิบส่วน

"พระธรรมสาตราரசตราบทพระอายุการกระจัด
กระจายหายแก้ส่วนสิบส่วน มีอยู่สักส่วนหนึ่งให้สิบพระมหาราชครูพระไกรสีนอกราชการผู้ถ้า..."

ก. ม. ๓/๓๔๔

เจียมชลิบเสื่อชลิบ

"พระเจ้าลูกเธอเอกโทเจียมชลิบเสื่อชลิบพระราช-
นัดดาเอกโทเสื่อชลิบ"

ก. ม. ๓/๖๑

ทรงสักขอนสัก

"แต่ก่อนครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หลวงในบรมโกศ
ให้มีกฎหมายไว้ว่าไม่ทรงสักขอนสัก ไม่ตะเคียน ไม่เบดเสงทั้งปวงต้องการสำรับจะได้บุบปัดสังขรณ์
สร้างวัดวาอารามแลใช้ราชการเบดเสงแต่ละปี ๆ เป็นอันมาก"

ก. ม. ๓/๓๑๖

ลูกเธอหลานเธอ

"ถ้าผู้ต้อนนั้นเป็นช้านหลวงแลเข้าสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
หลานเธอพระเจ้าลูกเธอหลานเธอจะฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาเป็นเนื้อความข้อใหญ่"

ก. ม. ๓/๖๘๘

"ณ เดือน ๔ ฉลองวัดพระศรีรัตนศาสดารามมีพระราช
โองการรับสั่งให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ รับเงินทำสำรับละบาท"

จ. ม. เหตุความทรงจำ/๒๔

ลูกสาวหลานสาว

"ชายอยู่ทางวัน ๑ แลทาง วันเดือนหนึ่งมาสู่ ขอลูกสาว

หลานสาวท่านเปนเมีย อยู่กินด้วยกันวิวาทดำตีกันด้วยประการใด ๆ"

ก.ม. ๓/๒๘๘

"แลพักพวกทนายบ่าวไพร่อะ เดิงงุ่นประมาณ ๔๐๐ คน

เที่ยวจุกลูกสาวหลานสาวชาวบ้านชาวเมืองมาเป็นภรรยา"

จ.ม. เหตุ ร.๒/๒๔-๒๖

สองเดือนสามเดือน

"พระยาจูงรู้ด้วยนานประมาณสองเดือนสามเดือน"

หลัก ๔๐/บ.๑

สองปีสามปี

"แลเนื้อความนั้นเร็ดร้างค้างใจถึงสองปีสามปีบ้าง"

ก.ม. ๓/๒๘๑

"มากแลน้อยเรือนละ ๓ หนักบ้าง ๑ ตาลึง ๑ บาทบ้าง

๒ ตาลึง ๒ บาทบ้าง ๓ ตาลึงบ้าง ๒ ปี ๓ ปี ครั้งหนึ่งบ้าง"

จ.ม. เหตุ ร.๒/๒๕

สามปีเจ็ดปี

"ถ้าเปน ๓ ปี ๗ ปี แลแล้วหญิงมีคู่สามีให้มีโทษแก่หญิง

ชายนั้นเลย"

ก.ม. ๓/๒๘๑

สามสารสี่สาร

"แลดูความเปนเนื้อความทบเท่าไปมาถึงสามสารสี่สาร"

ก.ม. ๓/๒๘๘

หัววันทวาร

"ครั้นอยู่มาประมาณ ๔ วัน ๖ วัน จึงสมเด็จพระมหา-
ธรรมราชาแต่งให้คนลองไปปล่อยพระยาจักรี เข้าไปในกรุงทั้งสี่ซอกพันธนา"

ประชุมพงศ. ๖๔/๗๖

๑.๓) การซ้อนสลัป

การซ้อนสลัปหมายความว่า เดิมเป็นคำซ้อน* ๒ คำ
ต่อมามานำมาซ้อนสลัปกันกลายเป็นคำซ้อนสลัป ๑ คำ เช่น คำซ้อน "กุ่ม" กับคำซ้อน "นิลีน" นำมา
ซ้อนสลัปกันเป็น "กุ่มนิลีน" เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาซึ่ง
มีการซ้อนสลัปมีตัวอย่าง เช่น

กุ่มนิลีน

"ฝ่ายนายบ่อนเกาะกุมเร่งรัดเอาเงิน ก็ต้องกุ่มนิลีน
ชายบุตรกรรยา..."

ก.ม. ๓/๗๔๐

ตัดสินลีนมือ

"ถ้ามันมีกลจิตรมันทำแก่ท่านจริง จะจอให้ตายก็ตีจะ
รายตัดสินลีนมือ ทวนด้วยลวดหนึ่งก็ตี ตามโทษอันทำแก่ท่านนั้น"

ก.ม. ๓/๔๑๑

"ถ้าคดีมัน เขมเห็นตโทษ โทษถึงตัดสินลีนมือถึงตายใช้
ท่านให้ลงโทษแก่พญาผู้เอาสินจ้างลีนบน"

ก.ม. ๓/๗๑๑

*ดูคำอธิบายคำว่า "คำซ้อน" ในบทที่ ๓, หน้า ๓๖.

ทำไว้โดย

"ครั้นมือได้ทำไว้โดยบริบูรณ์แล้วไม่ต้องแจกข้าว"

จ. ม. เหตุความทรงจำ / ๑๗๓

ผลดอกออกผล

"ถ้าต้นรากบริบูรณ์อยู่แล้วก็ในจะผลดอกออกผลสืบไป"

ประชุมพงศ. ๖๔ / ๑๗๓

แล้ว เมื่อ เกือบ หนึ่ง

"ครั้นสิ้นชีวิตแล้วไปเกิดในสมัยชีวิตนรก นายนิรบาลถือ

สรรพอาวุธต่าง ๆ แล้ว เมื่อ เกือบ หนึ่ง สัตว์ นรก นั้น ให้เหลือแต่ร่างกระดูกเปล่า"

จารึกวัดโพธิ์ / ๑๔๘

หญิง ข้าว ต้ม แกง

"นายกองต๋ตไม่จัดให้คนผู้หนึ่งอยู่ เฝ้ารักษาที่ชุมชุม

เล่าหรือหญิง ข้าว ต้ม แกง ไว้ทำพวกกันที่ไปต๋ตไม้ต้น"

คำให้การ / ๓๑๐

ผู้ม อุ ง ห ล า น

"พวกพล เมืองทั้งใน เมืองนอก เมืองจึงพากันแตกตื่นผู้-

อุ ง ห ล า น ไปคอยดูผู้มีบุญอยู่ในที่กว้างกลางพระนคร"

คำให้การ / ๓๓๓

๒) การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่

เป็นกลุ่มคำ ๓ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาซึ่งประกอบด้วย

ด้วยหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๓ หน่วย หมายความว่า เดิมเป็นคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันเป็นตนเอง

เดียวกัน ๓ หน่วย ต่อมาหน่วยแรกขยายเป็นกลุ่มคำหน่วยที่สองและหน่วยที่สามก็ขยายตามไปด้วย

เช่นคำว่า "ตามรู้ตามเห็นตามได้ยิน" เดิมเป็นคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันคือ "รู้เห็นได้ยิน"

ต่อมาหน่วยแรก "รู้" ขยายเป็นกลุ่มคำ "ตามรู้" ทำให้หน่วยที่เหลือขยายตามเป็นกลุ่มคำ "ตาม

เห็นตามไต่ยน" ด้วย จึงกลายเป็น "ตามรู้ตามเห็นตามไต่ยน"

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาซึ่งประกอบ

ด้วยหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๓ หน่วยเรียงต่อกันมีลักษณะเด่นเพียงลักษณะเดียวคือ

การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ กับคำที่ ๔

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีการ

ซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ กับคำที่ ๔ มีตัวอย่างปรากฏในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

ตามรู้ตาม เห็นตามไต่ยน

"กฎบทหนึ่งว่าผู้ใดกล่าวหาว่า เปนพญาพ ท่านมิให้ เข้าด้วย

ฝ่ายโจทฝ่ายจำเลยให้ว่า ตามรู้ตามเห็นตามไต่ยน"

ก. ม. ๓ / ๗๑๑

ผลการศึกษาการช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาพบว่า เป็นคำที่เกิดจากการเรียงต่อกันของหน่วยที่เป็นคำและกลุ่มคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ลักษณะคำดังกล่าวในสมัยนี้พอสรุปได้ดังนี้

๑. การช้อนคำที่มีหน่วยเป็นคำช้อนกันจะช้อนกันได้ตั้งแต่ ๒ ถึง ๔ หน่วย ส่วนการช้อนคำซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรกเป็นคำส่วนหน่วยที่สองเป็นกลุ่มคำจะช้อนกันได้ ๒ หน่วย และการช้อนคำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มคำจะช้อนกันได้ ๒ ถึง ๓ หน่วย

๒. การช้อนคำซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วยมีลักษณะเด่น ๓ ลักษณะคือ

๒.๑ มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

๒.๒ มีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔

๒.๓ มีการช้อนสลับ

๒.๔ มีการช้อนซ้ำ

๓. การช้อนคำซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๓ หน่วย มีลักษณะเด่นเพียงลักษณะเดียวคือ มีการซ้ำคำที่ ๑ คำที่ ๓ กับคำที่ ๔

๔. สรุป ในสมัยอยุธยามีการช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันดังนี้

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมีจำนวน ๔๐๐ คำ

การซื้อคำที่มีหน่วยเป็นคำ ๔๐๐ คำ

การซื้อคำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๓๐๐ คำ

๓.๒.๓ การซื้อคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์

การซื้อคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์สามารถแบ่งลักษณะ

ทั่ว ๆ ไปได้ ๒ ลักษณะคือ

๓.๒.๓.๑ การซื้อคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำทุกหน่วย สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มคือ

๑) การซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกัน ๒ หน่วย

การซื้อคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๒ หน่วย ในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งหมายความว่าหน่วยแต่ละหน่วยอาจเป็นคำพยางค์เดียว หรือคำหลายพยางค์ หรืออาจจะเป็นคำสมาสก็ได้ เช่น คำว่า "เจรจาปราศรัย" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วยเรียงต่อกัน หน่วยแรก "เจรจา" เป็นคำสามพยางค์ ส่วนหน่วยที่สอง "ปราศรัย" เป็นสองพยางค์ ทั้ง ๒ หน่วยต่างก็มีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือคำว่า "ยศบรรดาศักดิ์" เป็นคำซื้อที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วยเรียงต่อกัน หน่วยแรก "ยศ" เป็นคำพยางค์เดียว ส่วนหน่วยที่สอง "บรรดาศักดิ์" เป็นคำสมาส ทั้ง ๒ หน่วยต่างก็มีความหมายคล้ายคลึงกัน เป็นต้น

การซื้อคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์ที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วยเรียงต่อกันมีตัวอย่างเช่น

ครอบครอง

"พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฏ-
พระจอมเกล้าพระเจ้ากรุงสยาม...ได้ครอบครองเป็นเจ้าของพระมหานครธานีใหม่"

พระราชสาส์น ร.๔/๘๔

"ด้วยครั้งนี้ศิริราชสมบัติทั่วทั้งสยามราชวราณาจักรนี้ไม่มี
พระบรมราชาซึ่งได้มูรธาภิเศกจะครอบครองเป็นเจ้าของใหม่"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑/๑๓๓

แค้นเคือง

"ถึงแม้มีสาเหตุแค้นเคืองเป็นส่วนตัวอยู่กับผู้ใด..."

ลัทธิ เอาอย่าง / ๓๓

เจรจาปราศรัย

"กรุงสยามมีความยินดีนักด้วยได้พบครั้งคราวอันดี เพื่อจะได้เจรจาปราศรัยกับด้วยเมืองใหญ่อันมีอาณาพรมมากคืออยู่ในติส เตสอ อเมริกา"

พระราชสาส์น ร.๔/๑๔๑

จ้างวาน

"ครั้นถึงกำหนดพระราชทานเบี้ยหวัดแล้วก็จ้างวานคนอื่น ๆ เข้ามารับพระราชทานแทน... เบี้ยหวัดทุกวันนี้จ้างวานคนอื่น เข้ามารับนี้ทุกแห่งทุกกรม"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๑๔

๒) การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๓ หน่วย

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๓ หน่วย ในสมัยรัตนโกสินทร์ หมายความว่า หน่วยแต่ละหน่วยอาจจะเป็นคำพยางค์เดียว หลายพยางค์หรือเป็นคำประสมก็ได้ เช่นคำว่า "ฉกฉิ่งฉ่าง" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๓ หน่วยเรียงต่อกัน หน่วยแรก "ฉก" หน่วยที่สอง "ฉิ่ง" ต่างก็เป็นคำพยางค์เดียว ส่วนหน่วยที่สาม "ฉ่าง" เป็นคำประสม ทั้งสามหน่วยต่างก็มีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือคำว่า "ภาษีอากรสมพัตสร" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๓ หน่วยเรียงต่อกัน หน่วยแรก "ภาษี" หน่วยที่สอง "อากร" ต่างก็เป็นคำสองพยางค์ ส่วนหน่วยที่สาม "สมพัตสร" เป็นคำสามพยางค์ ทั้งสามหน่วยต่างมีความหมายคล้ายคลึงกัน เป็นต้น

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๓ หน่วยในสมัย

รัตนโกสินทร์ มีตัวอย่างเช่น

เกาะครองจองง่า

"ถ้าบิดามารดาอ้างว่าต้องเกาะครองจองง่า ก็จะชำระ
ปรับผู้เกาะครองจองง่าโดยสถานละเมิดช่มเหงคนฮั่นหาผิดมิได้นั้นตามฐานานุศักดิ์"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๖๔

คลองปึงบาง

"จึงผู้ซึ่งซื้อตอทั้งปวงนั้นปิดทานบลงกะบังรังเมือกกันคลอง-
ปึงบางรุกรวมเอาปลาที่กักชังไว้ในส่วนของตัว"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๖๓

เคารพนมอกราบ

"ถ้าแลจะเคารพนมอกราบอย่างไทยตามเคย มาแต่ก่อน
ก็ตามใจ... อนึ่ง แยกแลฝรั่งถ้ารัฐธรรมนูญไทยจะนั่งลงเคารพนมอกราบอย่างไทยก็ตาม"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๘๗

๓) การซื้อค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๔ หน่วย

การซื้อค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๔ หน่วยในสมัย

รัตนโกสินทร์ หมายความว่า หน่วยแต่ละหน่วยอาจจะประกอบด้วยค่าพยางค์เดียว ค่านหลายพยางค์
หรือคำประสมก็ได้ เช่นคำว่า "ชุดจาทักทายปราศรัย" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๔ หน่วย
เรียงต่อกัน หน่วยแรกและหน่วยที่สองเป็นคำพยางค์เดียว ซึ่งมักจะปรากฏเป็นคำซ้อน* "ชุดจา"
ได้ หน่วยที่สาม "ักทาย" เป็นคำสองพยางค์ ส่วนหน่วยที่ สี่ "ปราศรัย" ก็เป็นคำสองพยางค์
เช่นเดียวกัน ทั้ง ๔ หน่วยต่างก็มีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือคำว่า "ใจ๋สอยจ่างวาน" เป็นคำ
ที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๔ หน่วยเรียงต่อกัน แต่ละหน่วยเป็นคำพยางค์เดียว ๓ คำนี้ก็มีลักษณะ
เป็นคำซ้อน* ๒ คำเรียงต่อกันก็ได้ ทั้งนี้เพราะหน่วยแรกและหน่วยที่สอง มักจะปรากฏเป็นคำซ้อน
ได้คือ "ใจ๋สอย" เช่นเดียวกับหน่วยที่สามกับหน่วยที่สี่มักจะปรากฏเป็นคำซ้อนได้คือ "จ่างวาน"
และทั้ง ๔ หน่วยนี้ต่างก็มีความหมายคล้ายคลึงกันเป็นต้น

*ดูคำอธิบายคำว่า "คำซ้อน" ในบทที่ ๓, หน้า ๓๖.

สิ่งที่น่าสังเกตคือจังหวัด การสัมผัสคล้อยจองกันก็ดี เป็นสิ่งที่ทำให้ข้อความเกิดความไพเราะสละสลวย และการที่คำแต่ละหน่วยมาเรียงต่อกันก็เนื่อง จากความสัมพันธ์ทางความหมายคือต่างก็มีความหมายคล้ายคลึงกัน

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ๔ หน่วยในสมัย รัตนโกสินทร์ มีตัวอย่างเช่น

โกรธาพยาบาลอาฆาตแค้น

"ท่านเจ้าวังที่มีชื่อขึ้นตั้งนี้จะมีความโกรธาพยาบาลอาฆาต-
แค้นแก่ผู้กราบทูลนั้น ก็ไม่ต้องที่เลย"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๔๔

ชิงฉกฉวยลัก

"ถ้าอีกห้าบาทการชิงฉกฉวยลัก ช่างม้าโคกระบือของราษฎร
ไปไว้ไว้"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๐๐

ใช้สอยจ้างวาน

"ขอให้คิดอ่านใช้สอยจ้างวานใคร ๆ เอาไปทิ้งเสียที่ป่าช้า
ดังซากศพคนนั้นเกิด"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๗๗

ตีรันฟันแทง

"ทั้งวันสงนั้น มักเกิดถ้อยความวิวาทตีรันฟันแทงกัน หลายแห่ง
หลายตำบลนัก"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๓

ตีกขวานบ้านเรือน

"ตามตีกขวานบ้านเรือนราษฎรที่มีการมหรสพก็มากมายหลาย
แห่ง"

จ.ม. เนตุรับเสด็จ ร.๔/๓๕

๓.๒.๓.๒ การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นกลุ่มคำทุกหน่วย

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีลักษณะดังกล่าวนี้สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๒ กลุ่มคือ

๑) การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งมีหน่วย เป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย มีลักษณะเด่น ๓ ลักษณะคือ

๑.๑) การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ มีลักษณะเหมือนกับการช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓*

การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ มีตัวอย่างเช่น

ก่อนอุฐก่อนอุญ

"ถ้าผู้ใดวิวาทคำพันแทงพวกเพื่อนถือไม้ก่อนอุฐ-ก่อนอุญ เครื่องสี่สตราวุธต่าง ๆ รุกไป ด้ดำพันแทงท่านถึงเขตแดนบ้านเรือน โรง ราน เรือแพที่อาศัยอยู่ เป็นปรกติ เจ้าของที่มีภาค เจ็บให้ปรับไหมผู้รุกทวิคุณ"

ประกาศ ร.๕ ฉ.๒/๑๑๐

*ดูคำอธิบาย การช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ในบทที่ ๓ นี้ หน้า ๔๑.

ก็แห่งก็ตำบล

"ถ้าสมมุติว่าคนนั้นหนีไปอาศัยอยู่ที่แห่งก็ตำบล เจ้าบ้าน

เจ้าวังแลผู้เจ้าสำนักอาศัยจะต้องเฉลียวเรียวกันเสียเงินใช้สินบน"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๔๔

ของเก่าของเดิม

"ของเก่าของเดิมที่เกิดขึ้นแห่งความนับถือ เลื่อมใส

นิยมยินดีนั้นในขั้นต้นแลเห็นง่าย ๆ"

เทศนา เลือป่า/๕

ความคิดความ เป็น

"๑. การเอาอย่าง เป็นเครื่องตัดรอนความคิดความ

เป็นโดยลำพังตนเอง"

ลัทธิ เอาอย่าง/๔

"แต่ความคิดความ เป็นของพรานหม่าใน เรื่องพราน

เป็นอาตมมันของโลกก็ไม่ลบเลือนไปจากความเชื่อได้"

หลักไทย/๑๖๔

๑.๒) การซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัย

รัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ มีลักษณะเหมือนการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔*

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัย

รัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ มีตัวอย่างเช่น

* ดูการอธิบายการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ ได้ในบทที่ ๓ นี้ หน้า ๔๒.

๗ วัน ๔ วัน

"แลหยขยิมข้าวของทองเงินเมือง ๆ ลางที่ก็มานอนค้างอยู่ที่ตำหนักตึกเรือน พระองค์เจ้า เจ้าจอม คุณหม่อมในพระบรมมหาราชวังเดือนหนึ่งสองเดือนบ้าง ๗ วัน ๔ วันบ้าง"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๘

ตึกแถวโรงแถว

"ตามทางเสด็จพระราชดำเนิน ตามหน้าวัดปลูกประราตั้งโต๊ะบูชามีพระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา เมื่อเวลาเสด็จผ่านตามหน้าตึกแถวโรงแถว และบ้านข้าราชการได้ตั้งประราผูกผ้าสีและตั้งเครื่องสักการบูชา"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๕๖

อุกหนุ่นลานหญ่

"คนนอกจากกำหนดคือพ่อนหญ่ ที่ได้ลักแล้วรับหนังสือผู้มลักใบพระนามเดิม แลอุกหนุ่นลานหญ่เก่าใหม่ในพวกนั้น"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๙๓

สองชำสามชำ

"จะบาปกรรมอะไร มีต่อการทำสองชำสามชำ"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๘๕

สองดวงสามดวง

"เงาพระอาทิตย์จับที่แว่นตาจนควีนไต้ไต้ นั้น ก็คลบลงไปปรากฏในกระจก เห็น เป็นสองดวงสามดวงขึ้น"

ประกาศ ร.๔ ล.๒./๒๐๘

๑.๓) การซ้อนสลัป

การซ้อนสลัปหมายความว่าเดิมเป็นคำซ้อน* ๒ คำ

* ดูคำอธิบายความหมายของคำว่า "คำซ้อน" ในบทที่ ๓, หน้า ๓๖.

ต่อมานำมาซ้อนสลับกันทำให้เกิดคำซ้อนสลับ ๑ คำ ตัวอย่างเช่น คำว่า "ชบเขี้ยวเคี้ยวฟัน" เกิดจากคำซ้อน "ชบเขี้ยว" กับคำซ้อน "เขี้ยวฟัน" ซ้อนสลับกันเป็น "ชบเขี้ยวเคี้ยวฟัน" เป็นต้น การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ้อนสลับกันมีตัวอย่างเช่น

เกิดตอกออกผล

"ความหวังในการปลูกเพาะพืชพรรณนั้น ก็เพื่อ

ให้งอกงามและ เกิดตอกออกผล"

พระราชดำรัส ร.๖/๓๒

เก็บภาษีเรียกอากร

"เมื่อจะไปเก็บภาษีเรียกอากรหัวเมืองใด ก็มี

ตราไปวางแก่ผู้ล่าเรื่อราชการเมือง"

ประกาศ ร.๔ ฉ.๑/๑๒๗

ชบเขี้ยวเคี้ยวฟัน

"... จึงชบเขี้ยวเคี้ยวฟันพลางกระต๊อบบาท ฟัน

แผ่นดินกัมปนาทวันไหว"

จ.ม. ปักษ์ใต้ /๑๑๔

จุดได้ตามไฟ

"ห้ามมิให้จุดได้ตามไฟในเหย้าเรือนที่เวลาพลบ

คำไปจนรุ่ง"

ประกาศ ร.๔ ฉ.๑/๑๐๘

ล้มหมอนนอนเสื่อ

"แต่ผู้ที่ตามเสด็จต้องถึงล้มหมอนนอนเสื่อกันเสีย

ในระหว่างชั่วโมงครึ่งที่ไปนี้หลายคน"

จ.ม. ปักษ์ใต้ /๖

๑.๔) การซ้อนซ้ำ

การซ้อนซ้ำหมายความว่า การนำคำซ้ำ ๒ คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมาซ้อนกัน เช่น ซ้ำ ๆ ฮืด ๆ หรือ ฟี ๆ น้อย ๆ เป็นต้น
การซ้อนคำซ้ำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์มีตัวอย่างเช่น

ซ้ำ ๆ ฮืด ๆ

"แต่ที่นั่งเป่าสรร เสริญพระบารมีแปลกมาก เป่า

ซ้ำ ๆ ฮืด ๆ จนเลยเสียงคล้ายเพลงสวดในโบสถ์ฝรั่ง"

พระราชหัตถเลขา ร.๗/๒๓

เล็ก ๆ น้อย ๆ

"ถ้าจะมีราช เลขาของกรุงสยามแสดงความอับปาง

ซึ่งไม่เป็นการบ้านเมืองเรื่องสลักสำคัญเป็นแต่ความลับ เล็ก ๆ น้อย ๆ"

พระราชสาส์น ร.๔/๑๘๖

๒) การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๓ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๓ หน่วย มีลักษณะเหมือนการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาที่มีการซ้ำคำที่ ๑ คำที่ ๓ กับคำที่ ๔*

การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๓ หน่วยเรียงต่อกันมี ลักษณะเด่นเพียงลักษณะเดียวคือ

๒.๑) การซ้ำคำที่ ๑ คำที่ ๓ กับคำที่ ๔ เช่น

*ดูการอธิบายการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยอยุธยาที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๓ หน่วย ในบทที่ ๓ , หน้า ๗๔.

ข้อ เรือนซื้อโรงซื้อดีก

"และจะซื้อเรือนซื้อโรงซื้อดีกพันกาแพงออกไปกำหนด

๒๐๐ เส้นคือ ๔ ไมล์ เข้าได้ แต่จะซื้อที่ซื้อไม่ได้"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๘๕

ให้ลุ่มให้ตายให้ดับ

"คำที่ เขาพูดว่ามุ่งแต่จะให้ลุ่มให้ตายให้ดับไปไม่มี

มุ่งเดินไปข้างหน้าบ้างเลย"

เทศนา เลือป่า/๖๘

ผลการศึกษาการช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในสมัยรัตนโกสินทร์พบว่าเป็นคำที่เกิดจากการเรียงต่อกันของหน่วยที่เป็นคำและกลุ่มคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ลักษณะของคำดังกล่าวในสมัยนี้พอสรุปได้ดังนี้

๑. การช้อนคำที่มีหน่วยเป็นคำจะช้อนกันได้ตั้งแต่ ๒ ถึง ๔ หน่วย ส่วนการช้อนคำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มคำจะช้อนกันได้ตั้งแต่ ๒ ถึง ๓ หน่วย
 ๒. การช้อนคำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย มีลักษณะเด่น ๓ ลักษณะคือ
 - ๒.๑ มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓
 - ๒.๒ มีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔
 - ๒.๓ มีการช้อนสลับ
 - ๒.๔ มีการช้อนซ้ำ
 ๓. การช้อนคำที่มีหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๓ หน่วย มีลักษณะเด่นเพียงลักษณะเดียวคือมีการซ้ำคำที่ ๑ คำที่ ๓ กับคำที่ ๔
๔. สรุปในสมัยรัตนโกสินทร์มีการช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันดังนี้
 - การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมีจำนวน ๗๐๐ คำ
 - การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่ประกอบด้วยหน่วยเป็นคำ ๔๕๐ คำ
 - การช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่ประกอบด้วยหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒๕๐ คำ

๓.๓ การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามหมายความว่า คำที่เกิดจากคำหรือกลุ่มคำเพียง ๒ หน่วย ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกันเรียงต่อกัน คำดังกล่าวมักจะเป็นคำที่แสดง เพศ คุณสมบัติ ขนาด น้ำหนัก ปริมาณ ปริมาตร ทิศทาง ฝ่าย ระยะทาง หรือ วย ซึ่งมีลักษณะเป็นคนละพวกคนละฝ่ายตรงข้าม โดยแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันในด้านความคิดอย่างมาก เมื่อจะกล่าวถึงสิ่งหนึ่งก็จะใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น จะกล่าวถึงข้อจริง จะนำคำว่า "เท็จ" มาเข้าคู่เป็น "เท็จจริง" เมื่อจะกล่าวถึงความสูงก็จะนำคำว่า "ต่ำ" มาเข้าคู่เป็น "สูงต่ำ" คำที่ใช้คู่กันในลักษณะนี้เรียกว่า "การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม" เช่น

เก่าใหม่

"ถ้าข้าราชการชื่อนายท้าวเพียงตัวเล็กได้ขึ้นอีกเท่าใดเข้ากันเก่าใหม่เท่าใด"

ประชุมพงศ. ร.๓/๘๘

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "เก่าใหม่" ประกอบด้วยหน่วย ๒ หน่วยคือ "เก่า" กับ "ใหม่" ทั้งสองหน่วยต่างเป็นคำมูลซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกัน

ข้างบนข้างล่าง

"คือว่าจะใส่ลิ้มข้างบนข้างล่าง ลิ้มขวางหรืออย่างไร ๗ ก็ตามแต่จะเห็นควร"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๓๘

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ข้างบนข้างล่าง" ประกอบด้วยหน่วย ๒ หน่วยคือ "ข้างบน" กับ "ข้างล่าง" ทั้งสองหน่วยต่างเป็นคำประสม ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกัน

โจทก์จำเลย, โจทก์จำเลย

"ถ้าโจทก์จำเลยติดใจกระลาการให้สั่งสำนวนรุดความไปให้กระลาการยื่นพิจารณาตามตระทรวงสืบไป"

ก.ม. ๓/๕๓๒

"คือคำฟ้อง คำให้การ ย่อมมีธรรมเนียมหมอกฎแลบหมายมือไว้เป็นสำคัญด้วยกันทั้งโจทก์จำเลย"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๓๘

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "โจทก์จำเลย" ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วย หน่วยแรก คำว่า "โจทก์" เป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สอง "จำเลย" เป็นคำแผลงทั้งสองหน่วยมีความหมายตรงข้ามกัน

ได้เสีย

"ถ้าชวนกันเล่นเปียแลได้เสียก็ดี ท่านมิให้ผู้เสียให้ผู้ได้ มิให้ผู้ได้เอาแก่ผู้เสีย"

ก.ม. ๓/๔๐๘

"เจ้าพระยาราชวังสัน เข้าใจว่าเจ้าพระยาสิทธิสุนทรได้ไปหาบุตรสาวของตน ได้เสียกันแล้ว"

คำให้การ./๑๑๒

"ซินคบหาชักชวนกันลักลอบตั้งบ่อนเล่นโป เล่นแก้ว เล่นกำตัด เล่นแปดเก้า แถงหวย และการพนันต่าง ๆ ได้เสียทรัพย์สิ่งสินแก่กันต่อไป"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๔๑

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ได้เสีย" ประกอบด้วยหน่วย ๒ หน่วยคือ "ได้" กับ "เสีย" ทั้งสองหน่วยต่างเป็นคำมูลซึ่งมีความหมายตรงข้ามกัน

ช่วยบัวช่วยนาง

"พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ทั้งชาวแม่ชาวเจ้าช่วยบัวช่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิง ผู้งช่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา"

หลัก ๑/ค.๒/บ.๘-๑๒

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ช่วยบัวช่วยนาง" ประกอบด้วยนามวลี คือ คำนามกับ คำนาม "ช่วยบัว" กับ "ช่วยนาง" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายตรงข้ามกัน

บัวนาย

"แต่บรรดาพม่าที่มาทั้งสิ้นก็ประทานบาเหน็จรางวัลให้ครบตัวกันทั้งบัวนาย"

คำให้การ/๓๘๓

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "บัวนาย" ประกอบด้วยหน่วย ๒ หน่วยคือ "บัว" กับ "นาย" ทั้งสองหน่วยต่างเป็นคำมูลซึ่งมีความหมายตรงข้ามกัน

ผู้จําและผู้รับจํา

"ถ้าผู้จําและผู้รับจําทั้งสองฝ่ายหาตัวมิได้ล้มตายเป็นนานเข้า"

ก. ม. ๓/๓๙๔

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ผู้จําและผู้รับจํา" ประกอบด้วยนามวลีคือ คำนามกับ คากริยา "ผู้จํา" กับ "ผู้รับจํา" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายตรงกันข้าม

พระเอกนางเอก

"การดูหนังสือนั้น ถ้าดูแต่ว่าใครเป็นพระเอกนางเอก ดูเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น หาประโยชน์ไม่"

พระบรมราชาธิราช ร.๗/๑๗-๑๘

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "พระเอกนางเอก" ประกอบด้วยหน่วย ๒ หน่วย คือ "พระเอก" กับ "นางเอก" ทั้งสองหน่วยต่างเป็นคำประสม

ยาวสั้น, ยาวสั้น

"เจ้าทรัพย์ต่อสู้โจรช่วยกันสู้รบถึงอาวุธยาวสั้น"

ก. ม. ๓/๓๑๔

"เรื่องกระทำการค้าขายดูจวักยาวสั้นจนนี้เพลาอรบ"

ประชุมพงศ. ๖๔/๒๔๗

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ ซ้อนตรงกันข้าม "ยาวสั้น" ประกอบด้วยหน่วย ๒ หน่วยคือ "ยาว" กับ "สั้น" ทั้งสองหน่วยต่างเป็นคำมูล ซึ่งมีความหมายตรงกันข้าม

ผิด ๆ ถูก ๆ

"เมื่อไม่เข้าใจไปตามอ่านดูเกิดอยากได้ปรารภเอาความในประกาศสั้นนี้ไปพูดจา เล่าลือกันไปผิด ๆ ถูก ๆ"

ประกาศร. ๔๑.๑/๑๔๑

แต่ก่อนเป็นแต่บัตรหมายแลท่าค่าประกาศเขียนเส้นดินสอด่าลงกระดาษส่งกันไป ส่งกันมา แลให้ลอกต่อกันไปผิด ๆ ถูก ๆ"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ผิด ๆ ถูก ๆ" ประกอบด้วยหน่วยสองหน่วยคือ "ผิด ๆ" กับ "ถูก ๆ" ทั้งสองหน่วยต่างเป็นคำซ้ำเหมือนกัน ซึ่งมีความหมายตรงกันข้าม

ยินดียินร้าย

"พวกแขกออกจะไม่ยินดียินร้าย ฝรั่งเศสยังมีกริดกรีดบ้าง"

พระราชหัตถเลขา ร.๗/๒๖

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "ยินดียินร้าย" ประกอบด้วยหน่วย ๒ หน่วยคือ "ยินดี" กับ "ยินร้าย" ทั้งสองหน่วยต่างเป็นคำประสม ซึ่งมีความหมายตรงกันข้าม

เชื่องบ้างยอมบ้าง

"อนึ่งเมื่อใด ๆ ถ้ามีผู้ดูด้วยกล้องดังนี้ มักเห็นจุดดำและแผลต่างในดวงอาทิตย์
เนื่อง ๆ เชื่องบ้างยอมบ้าง อันนั้นมิใช่พระเคราะห์เข้า เป็นแต่ต่างแดนในดวงพระอาทิตย์นั่นเอง"

ประกาศ ร.๔๑.๒/๒๑๔

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "เชื่องบ้างยอมบ้าง" ประกอบด้วยวิเศษณ์วลี คือ คำวิเศษณ์ ๒ คำ "เชื่องบ้าง" กับ "ยอมบ้าง" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายตรงข้ามกัน

ชักขึ้นชักลง

"คือเงินที่ชักสูบไม่ได้นั่งชักขึ้นชักลงอย่างที่ว่าหลอหลางเหลือกใช้เพราะสูบใหญ่กว่า
กันมาก"

จ.ม. บัณฑิต / ๔๔

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ชักขึ้นชักลง" ประกอบด้วยกริยาวลีคือ คำกริยา กับ คำวิเศษณ์ "ชักขึ้น" กับ "ชักลง" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายตรงข้ามกัน

ซื้อฉันทายฉันท

"และสูบฉันทินฉันทซื้อฉันทายฉันททำลายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์ศรีมหาโพธิ์
พระอุโบสถพระวิหารการเปรียญวัดวาอารามมาข้างเอางาและชนาย"

ประชุมพงศ. ๖๘ / ๘

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ชื่อผืนชายผืน" ประกอบด้วยกริยากริยาคือ คำกริยา กับคำนาม "ชื่อผืน" กับ "ชายผืน" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายตรงข้ามกันในซ้ายในขวา

"จะแบ่งปันงานพะแนงกับหมู ๔ ตำรวจแลทหารโยธาในซ้ายในขวาอาสาหกเหล่า ชายหญิง เปนทหารฝ่ายกระลาโหมได้เลือกสืบ ๆ มาแต่ก่อนนั้น"

ก.ม. ๓/๑๘๒

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ในซ้ายในขวา" ประกอบด้วยบุรพทวลี คือคำบุรพท กับคำนาม "ในซ้าย" กับ "ในขวา" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายตรงกันข้ามในทำเนียบนอกทำเนียบ

"จึงนายกำนันพันตนายฝ่ายทหารพลเรือนในทำเนียบนอกทำเนียบนั้นมีปลายชื่อตาม บันดาศึกคืออยู่ทุกหมู่ทุกกรม"

ก.ม. ๓/๖๖๘

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ในทำเนียบนอกทำเนียบ" ประกอบด้วยบุรพทวลี คือ คำบุรพท กับคำนาม "ในทำเนียบ" กับ "นอกทำเนียบ" เรียงกัน ๒ หน่วย ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายตรงข้ามกัน

ในน้ำบนบก

"ไพร่พลทหารฝ่ายกรุงพระมหานครหรืออยุธยาไล่พิฆาตฆ่าฟันพม่า มอญ ลาว ซ้ำศึก ล้มตายในน้ำบนบกเป็นอันมาก"

ประชุมพงศ. ๖๔/๑๗๖

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้คำว่า "ในน้ำบนบก" ประกอบด้วยบุรพทวลีคือ คำบุรพทกับ คำนาม "ในน้ำ" กับ "บนบก" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายตรงข้ามกัน เล็กบ้างใหญ่บ้าง

"ยังมีการทำแบ่งจากปลาแล้วฮัดเส้นคล้ายชะหมี่ เล็กบ้างใหญ่บ้าง แต่ปีกไม่ออกว่า จะใช้ทำอาหารอย่างไรได้บ้าง"

จ.ม. เหตุร้ายวันร. ๓๗/๑๐๘

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "เล็กบ้างใหญ่บ้าง" ประกอบด้วยวิเศษณ์วลี คือ คำวิเศษณ์ ๒ คำ "เล็กบ้าง" กับ "ใหญ่บ้าง" เรียงกัน ๒ หน่วย ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายตรงข้ามกัน

หน้าบ้านหลังบ้าน

"อย่าให้ต้นไม้รกร้างอยู่ตามบ่อตามกำแพงตามประตูหน้าบ้านหลังบ้านได้เป็นอันขาด"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๘๖

ในประโยคตัวอย่างข้างบนนี้ คำว่า "หน้าบ้านหลังบ้าน" ประกอบด้วยบุรพทวลีคือ คำบุรพทกับคำนาม "หน้าบ้าน" กับ "หลังบ้าน" เรียงต่อกัน ๒ หน่วย ทั้งสองหน่วยต่างมีความหมายตรงข้ามกัน

จะเห็นได้ว่าการซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกันจะเกิดจากการเรียงต่อคำหรือกลุ่มคำ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางด้านความหมายของหน่วยที่เป็นคำและกลุ่มคำเพียง ๒ หน่วยเท่านั้น และทั้งสองหน่วยจะมีความหมายตรงข้ามกัน

ผู้วิจัยจะเสนอการซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกันเรียงลำดับตามสมัยคือสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อให้เห็นลักษณะคำดังกล่าวนี้ที่ปรากฏในสมัยดังกล่าวแต่ละสมัยตามลำดับดังนี้คือ

๓.๓.๑ การซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกันในสมัยสุโขทัย

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกันในสมัยสุโขทัยสามารถแบ่งลักษณะทั่ว ๆ ไปได้ ๒ ลักษณะคือ

๓.๓.๑.๑ การซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกันซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ

๒ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกันในสมัยสุโขทัยที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วย เรียงต่อกันหมายความว่า หน่วยแต่ละหน่วยที่ประกอบเป็นคำ จะเป็นคำพยางค์เดียว คำนวดยพยางค์หรือคำประสมก็ได้ เช่น คำว่า "ผิวเมียม" เป็นการซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกันซึ่งประกอบด้วยคำพยางค์เดียวเรียงต่อกัน ๒ หน่วย ทั้ง ๒ หน่วยมีความหมายตรงข้ามกัน หรือคำว่า "ตะวันออกตะวันตก" เป็นการซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกันซึ่งประกอบ

ด้วยคำประสม ๒ คำเรียงต่อกัน ทั้ง ๒ หน่วยมีความหมายตรงข้ามกัน

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยสุโขทัยซึ่งประกอบด้วย
หน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วยเรียงต่อกันมีตัวอย่างปรากฏในเอกสาร ๗ คำดังนี้

ตะวันออกตะวันตก

"เบื้องตะวันออกตะวันตก น้านอนดินนอนต่างคนมีใจใคร่ใจรัก"

หลัก ๕/ค.๑/บ.๘-๑๐

ไปมา

"มหาเถรศรีศรีทวาราชจุฬามุนีนัน.. บัดได้สุข บัดได้ทุกข์เวียนล้ง
กลับไปมา"

หลัก ๒/ค.๑/บ.๘๑-๘๒

"หากเที่ยวในล้งสารภรณ์โทลเกิดไปมาและ"

หลัก ๒/ค.๒/บ.๗๘

ผิวเมีย

"แต่เมื่อผิวเมียลึงสู้อยู่ด้วยกันมา"

หลัก ๘๕/บ.๕

พ่อแม่

"ภูก็ลบนานล้งไปแก่ครูอุปัชฌาย์พ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่แก่ท้าวแก่พระยา
แก่เทพยดาทั้งหลาย"

หลัก ๑๔/ค.๒/บ.๑๔-๑๕

"ล้งสอนคนทั้งหลายให้รู้จะอายุรู้กลัวบาป กลัวผิดต่อผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่
ครูอุบาทยายมิตรสหายทั้งหลาย"

หลัก ๒/ค.๑/บ.๕๑-๕๒

พี่น้อง

"ให้ดูเยื้องคังสองคนพี่น้องรักกันนี้..."

หลัก ๑๑/ค.๑/บ.๑๗-๑๘

"ดูพี่น้องท้องเดียวห้าคน ผู้ชายสามผู้หญิงสอง..."

หลัก ๑/ค.๑/บ.๒

"ฝูงนั้นพี่น้องชายห้าคนไว้ริมน้ำฝั่งอันของฝูงนั้น ท่านก็มีให้ได้สักอัน
เลย..."

หลัก ๓๘/ค.๒/บ.๘

"ทุกวันดูพี่น้องมีใจรักทานให้อัฐพระล่องรับ..."

หลัก ๘๔/บ.๑๗

หญิงชาย

"อันกั้วลสัตว์ทั้งหลายมาลหญิงชาย ศรมณะพรหมณา"

หลัก ๓๘/ค.๑/บ.๑๑

อุบาสกอุบาสิกา

"ได้ดูฝูงมาตยราชเสนาอุบาสกอุบาสิกา บ่มิอาจคณาเลย"

หลัก ๒/ค.๒/บ.๘๖

๓.๓.๑.๒ การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย

เรียงต่อกัน มีลักษณะเด่น ๒ ลักษณะคือ

๑) การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยสุโขทัยซึ่งมีการซ้ำคำ

ที่ ๑ กับคำที่ ๓ โดยคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ มักเป็นการซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม จะมีลักษณะ

เหมือนการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาที่มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓*

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยสุโขทัยซึ่งมีการซ้ำคำ

ที่ ๑ กับคำที่ ๓ มีตัวอย่างดังนี้

*ดูการอธิบาย การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยา ที่มีการซ้ำคำที่ ๑ กับ
คำที่ ๓ ในบทที่ ๓ , หน้า ๔๒.

เข้าพบเข้าบาย

"มหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามุณีนั้น บัดเข้าพบเข้าบาย บัดได้สุข
บัดได้ทุกข์ เวียนสลับกลับไปมา"

หลัก ๒/ค.๑/ป.๘๒-๘๓

เดือนดับเดือนเต็ม

"ครั้นวันเดือนดับเดือนเต็ม ท่านแต่งช้างเผือกกระพัดลยาง"

หลัก ๑/ค.๓/ป.๑๙-๒๐

เดือนดับเดือนเต็ม

"เดือนดับเดือนเต็มวันอุโบสถ ปวาราณาแต่งให้อุปัฏฐากตั้งผ้า
ล้างตีนพระมหาเถรานุเถรภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย"

หลัก ๒/ค.๒/ป.๑๓-๑๔

๒) การซ้ำคำที่ ๒ กับ คำที่ ๔

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันซ้ำในสมัยสุโขทัยซึ่งมีการซ้ำคำ
ที่ ๒ กับคำที่ ๔ จะมีลักษณะเหมือนการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาที่มีการซ้ำคำที่
๒ กับคำที่ ๔* ส่วนคำที่ซ้อนกันจะเป็นคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันซ้ำในสมัยสุโขทัยที่มีการซ้ำคำที่
๒ กับคำที่ ๔ มีตัวอย่างเช่น

พ้อออกแม่ออก**

"ให้เป็นโลกฐาสุมุโงทนาไปแต่สมเด็จปู่พระยาพ้อออกแม่ออกท่าน"

*ดูการอธิบายการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาที่มีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำ
ที่ ๔ ในบทที่ ๓ นี้. หน้า ๔๔.

**คำว่า "พ้อออกแม่ออก" มีคำแปล ๒ อย่างคือ ถิ่นหนึ่งแปลว่า "พ้อตัวแม่ตัว"
อีกถิ่นหนึ่งแปลว่า "พ้อเลี้ยงแม่เลี้ยง"

หลัก ๘๓/ต.๑/บ.๓๗-๓๘

หัวข้ออื่นที่น่าสนใจ

"เบื้องตะวันออกตะวันตก หัวข้ออื่นที่น่าสนใจต่างคนมีใจใคร่ใจรัก"

หลัก ๔/ต.๑/บ.๘-๑๐

ผลการศึกษาการซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยสุโขทัยพบว่าเป็นคำที่เกิดจากหน่วยที่เป็นคำและกลุ่มคำที่มีความหมายตรงกันข้าม ลักษณะของคำดังกล่าวในสมัยนี้พอจะสรุปได้ดังนี้

๑. คำที่เกิดจากการซ้อนหน่วยที่เป็นคำจะซ้อนกันได้เพียง ๒ หน่วยเท่านั้นส่วนคำที่เกิดจากการซ้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มคำจะซ้อนกันได้เพียง ๒ หน่วยเช่นเดียวกัน

๒. คำที่เกิดจากการซ้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มคำมีลักษณะเด่น ๒ ลักษณะคือ

๒.๑ มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ส่วนคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ เป็นการซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม

๒.๒ มีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ ส่วนคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ เป็นการซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม

๓. สรุปในสมัยสุโขทัยมีการซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามดังนี้

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามมีจำนวน ๒๐ คำ

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามที่ประกอบด้วยหน่วยเป็นคำ ๗ คำ

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามที่ประกอบด้วยหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๑๓ คำ

๓.๓.๒ การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยา

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาสามารถแบ่งลักษณะทั่วไปได้ ๓ ลักษณะคือ

๓.๓.๒.๑ การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วยหมายความว่า หน่วยแต่ละหน่วยที่ประกอบเป็นคำอาจจะ เป็นคำพยางค์เดียว คำหลาย

พยางค์หรือคำสมาสก็ได้ เช่น คำว่า "บุตรบุตร" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วย หน่วยแรก "บุตร" เป็นคำพยางค์เดียว ส่วนหน่วยที่สอง "บุตร" เป็นคำสองพยางค์ ทั้ง ๒ หน่วยต่างมีความหมายตรงข้ามกัน หรือคำว่า "ตามวาสีรณวาสี" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วย ซึ่งต่างก็เป็นคำสมาสและมีความหมายตรงข้ามกัน เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วยเรียงต่อกันมีตัวอย่างเช่น

กนิรกนิร

"มีบริวารคือเทพกนิรกนิร คนธรรมสุบรรณบิกษุวาสูกรีนาคา"

ก.ม. ๓/๑

กุมารกุมารี

"เมื่อกลับมาถ้าก็ผลึกผลึกาเปิดออก เอมังสสัตว์มาให้นางปริภค
ทุกวัน จนนางมีครรภ์คลอดบุตรทั้งคู่เป็นกุมารกุมารี"

จารึกวัดโพธิ์ / ๑๑๘

ขาดเหลือ

"ฮันท่านอายุโตไว้แต่ตนเท่าใด ให้เด็กเดือนว่ากล่าวท้ออย่าให้
ขาดเหลือแต่สักฮันเลย"

ก.ม. ๓/๔๑๗

๓.๓.๒.๒ การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรกเป็นคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นกลุ่มคำ

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรกเป็นคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นกลุ่มคำ แสดงให้เห็นว่า หน่วยที่นำมาซ้อนกันนี้ถึงแม้จะมีน้ำหนักไม่เท่ากันคือ หน่วยหลังเป็นคำ ส่วนอีกหน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มคำ แต่ก็สามารถนำมาซ้อนกันได้ เนื่องจากหน่วยทั้งสองมีความหมายตรงข้ามกัน

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรกเป็นคำ ส่วนหน่วยที่สองเป็นกลุ่มคำมีตัวอย่างเช่น

วางมิได้วาง

"ถ้าแลพนั้นขึ้นต่อกันมีสิ่งของวางมิได้วางกันก็ดี"

ก.ม. ๓/๔๐๘

สกรรมิสกรร (ฉกรรจ์มิฉกรรจ์)

"ให้ทวนมันผู้ภาเร็นช่อนแลผู้หนีด้วยลวดหนึ่งโดยสกรรมิสกรร"

ก.ม. ๓/๓๓๑

๓.๓.๒.๓ การช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งมีหน่วยเป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วย

การช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาซึ่งมีหน่วยเป็น

กลุ่มคำ ๒ หน่วยเรียงต่อกันแบ่งได้ตามลักษณะเด่นเป็น ๓ กลุ่มคือ

๑) การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

การช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาซึ่งมีการ

ซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ คำที่ ๒ กับคำที่ ๔ เป็นการช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามจะมีลักษณะ

เหมือนกับการช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓"

การช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาซึ่งมีการ

ซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ มีตัวอย่างเช่น

ข้อแพ้ข้อชนะ

"อนึ่งให้อำมาตย์ผู้พิพากษาใคร่ครวณดูสำนวนแห่งโจทก์จำเลย

ให้เห็นข้อแพ้ข้อชนะจงประจักษ์แจ้ง"

ก.ม. ๓/๓๓๑

"ดูการอธิบายการช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาที่มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำ
ที่ ๓ ในบทที่ ๓ . หน้า ๘๒.

คราวบุกคราวน้ำ

"อย่าถือสงคราวบุกคราวน้ำ"

หลัก ๑๐๔/ค.๑/บ.๑๖

ค้ำวันค้ำคืน

"แยกย้ายกันเป็นกองโจรไปเที่ยวตีปล้นในที่ต่าง ๆ ค้ำวัน-
ค้ำคืนอย่างหละหลวม"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๗๕

๒) การซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาซึ่งมีการ
ซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ คำที่ ๑ กับคำที่ ๓ เป็นการซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม มีลักษณะ
เหมือนการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔*

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาซึ่งมีการ
ซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ มีตัวอย่างเช่น

ขาดชื่อเหลือชื่อ

"คือหาว่าทอดโอนขนาดหมายให้ขาดชื่อเหลือชื่อ"

ก.ม. ๓/๒๖๗

"ถ้าผู้ใดจะ เรียกชื่อและจะฟ้องร้องหาความแก่กันแลใช้ตรา
แลขาดหมายไปมาด้วยกิจราชการสิ่งใดขาดชื่อเหลือชื่อ"

ก.ม. ๓/๒๖๘

*ดูการอธิบายการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาที่มีการซ้ำคำที่ ๒ กับคำที่
๔ ในบทที่ ๓ นี้ , หน้า ๔๔.

เข้า เดือนออกเดือน

"ไพร่ท้องหญ่ เข้า เดือนออกเดือน ทำราชการทุกวันนี้ได้

ความยากกว่าไพร่ส่วยทั้งปวง เป็นหลายเท่า"

ก.ม. ๓/๑๗๘

เข้าวังออกวัง

"เพราะเหตุที่ท่าน เข้าวังออกวัง จึงทราบการในวัง"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๕๗

ชื่อของชายของ

"มาตราหนึ่ง ชื่อของชายของ แก่กันในดลาคักดิ์ ในเรือนสถาน

แห่งใด ๆ กิติ"

ก.ม. ๓/๔๐๓

ชื่อสิ้นชายสิ้น

"และสูบสิ้นกินสิ้น ชื่อสิ้นชายสิ้น ทำลายพระพุทธรูปพระสลูป

พระเจดีย์ศรีมหาโพธิ์พระอุโบสถ พระวิหารการเปรียญ วัดวาอารามฆ่าช้างเอาแลนายน"

ประชุมพงศ. ๑๘/๘

๓) การซ้อนสลับ

การซ้อนสลับหมายความว่าเดิมเป็นคำที่มีความหมายตรง

กันข้าม ข คำที่นำมาซ้อนสลับกันเป็นคำ ๑ คำ เช่น คำว่า "เก่าไปใหม่มา" เป็นคำที่เกิดจาก

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม ข คำ คือ "เก่าใหม่" กับ "ไปมา" ซ้อนสลับกันเป็น

"เก่าไปใหม่มา" หรือคำว่า "ตัดต้นโค่นราก" เป็นคำซ้อนที่เกิดจากคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน

"ตัดโค่น" กับคำที่มีความหมายตรงกันข้าม "ต้นราก" ซ้อนสลับกันเป็น "ตัดต้นโค่นราก" เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาที่มีการ

ซ้อนสลับมีตัวอย่างดังนี้

เก่าไปใหม่มา

"มหาดว่าถ่ายเทกัน เก่าไปใหม่มา เห็นเป็นกลไกหน้"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๘

ชื่อถูกชายแพ่ง

"จะให้ลูกตระหนาคชื่อถูกชายแพ่ง กว่าถนนตระหนาคอื่น

พระ เจ้าอยู่หัวทรง บันทึก นำมาไว้"

ก.ม. ๓/๔๘๘

ตัดต้นโค่นราก

"กรมพระราชวัง เป็นที่พกษัตริย์ออกตัดต้นโค่นราก"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๘๖

ผิดถูกถูกเมื่อย

"มาตรฐานึงมีผู้ทุจริตแลมาทำผิดถูกถูกเมื่อยท่านผู้ขึ้น เกือบขึ้นป่า

นั้นก็ดี"

ก.ม. ๓/๔๑๑

พิทักษ์ที่วารักราชราตรี

"นี่พระราชกุมารต้องพระราชอาชญา แลใส่สิ่งชดิกขันธคือ

ใส่ตรวนใช้ ถ้าลูกหลวงเอกเครื่องทวง ลูกเชอนอกวังส่งแก่พิทักษ์ที่วารักราชราตรี"

ก.ม. ๓/๓๓๓

พันทุกซ์ได้สู้ข

"โปรดเปลื้องสรรพสัตว์ให้พันทุกซ์ได้สู้ขในอนาคตภายภาคหน้า"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๑๗

๔) การช้อนช้ำ

การช้อนช้ำ หมายความว่า การนำคำช้ำ ๒ คำที่มีความหมาย

ตรงข้ามกันมาช้อนกัน เช่น สูง ๆ ต่ำ ๆ เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาที่มีการซ้อน
ที่มีตัวอย่าง เช่น

สูง ๆ ต่ำ ๆ

"ครั้นอยู่มาครั้งแผ่นดินเก่าให้เรียกข้าทำเนียบต่อสภา

สูง ๆ ต่ำ ๆ ขึ้นเพื่อน จะเอาเป็นกฎหมายอย่างทำเนียบมิได้"

ก. ม. ๓/๓๑๗

๔) การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม ๒ คำ

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม ๒ คำ หมายความว่า
คำคำนั้นเกิดจากการนำคำที่มีความหมายตรงกันข้าม ๒ หน่วยมาเรียงต่อกัน ส่วนคำว่า "บาปบุญ
คุณโทษ" เป็นคำที่เกิดจาก คำที่มีความหมายตรงกันข้าม "บาปบุญ" กับ "คุณโทษ" เรียงต่อกัน
เป็น การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม ๑ คำที่มีความหมายร่วมเป็นท่านองเดียวกัน

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาที่มีการ
ซ้อนคำตรงกัน ๒ คำ มีตัวอย่างดังนี้

บาปบุญคุณโทษ

"มิได้รู้จักว่าสิ่งนี้เป็นบาปบุญคุณโทษ สิ่งนี้เป็นประโยชน์แล

ใช้ประโยชน์"

ก. ม. ๓/๒๗

ปู่ย่าตายาย, ปู่ย่าตายาย

"มาตราหนึ่ง ปู่ย่าตายาย ผู้มรดกงานเดียวกันได้ทรัพย์สิน

มรดกส่วนกิ่ง"

ก. ม. ๓/๓๔๑

"และ เป็นคำที่ปู่ย่าตายายแข่งสาบกันไว้ไม่ให้ เป็นไมตรีกับพม่า"

จ. ม. เหตุความทรงจำ/๒๔๐

พระภิกษุภิกษุณีอุบาสิกอุบาสิกา

"จึงได้ตรัส เบนสมเด็จพระพุทธรูปเจ้าในพระรัตนบัลลังก์ดวงไม้ม"

ทูลราชพระมหาโพธิ์โปรดจตุบรรพตาวัง ๔ คือ พระภิกษุภิกษุณีอุบาสิกอุบาสิกา"

ก. ม. ๓ / ๒๑๒

ภิกษุภิกษุณีอุบาสิกอุบาสิกา

"แล้วจิตรคนบตีก็แต่งเกวียน ๔๐๐ บรรทุกสะเปียงและผ้าถุงหม"

พาภิกษุภิกษุณีอุบาสิกอุบาสิกาไปนมัสการพระพุทธรูปเจ้ายังเมืองสาวัตถี"

จารีกวตโพธิ์ / ๓๙๕

ผลการศึกษาการช้อนค้ำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาพบว่า เป็นค้ำที่เกิดจากการเรียงต่อกันของหน่วยที่เป็นค้ำหรือกลุ่มค้ำที่มีความหมายตรงกันข้ามกัน ลักษณะของการช้อนค้ำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยนั้นพอจะสรุปได้ดังนี้

๑. ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นค้ำจะช้อนกันได้เพียง ๒ หน่วยเท่านั้น ส่วนค้ำที่เกิดจากการช้อนหน่วยแรกเป็นค้ำส่วนหน่วยที่สองเป็นกลุ่มค้ำก็จะช้อนกันได้เพียง ๒ หน่วยเช่นเดียวกัน และค้ำที่เกิดจากการช้อนที่หน่วยที่เป็นกลุ่มค้ำก็จะช้อนกันได้เพียง ๒ หน่วยเท่านั้น

๒. ค้ำที่เกิดจากการช้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มค้ำมีลักษณะเด่น ๔ ลักษณะ คือ

๒.๑ มีการซ้ำค้ำที่ ๑ กับค้ำที่ ๓

๒.๒ มีการซ้ำค้ำที่ ๒ กับค้ำที่ ๔

๒.๓ มีการช้อนสลับ

๒.๔ มีการช้อนซ้ำ

๒.๕ มีการช้อนค้ำตรงกันข้าม ๒ ค้ำ

๓. สรุปในสมัยอยุธยามีการช้อนค้ำที่มีความหมายตรงกันข้ามดังนี้

การช้อนค้ำที่มีความหมายตรงกันข้ามมีจำนวน ๔๐๐ ค้ำ

การช้อนหน่วยที่เป็นค้ำ ๔๕๐ ค้ำ

การช้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มค้ำ ๕๐ ค้ำ

๓.๓.๓ การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์สามารถแบ่งลักษณะทั่ว ๆ ไปได้ ๓ ลักษณะคือ

๓.๓.๓.๑ การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ
๒ หน่วย

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วยเรียงต่อกันหมายความว่า หน่วยแต่ละหน่วยจะเป็นคำพยางค์เดียวหลายพยางค์หรือเป็นคำประสมก็ได้ เช่น คำว่า เป็นการซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำมูล ๒ หน่วย หน่วยแรก "ภริยา" เป็นคำสามพยางค์ ส่วนคำที่สอง "สามี" เป็นคำสองพยางค์ ทั้ง ๒ หน่วยต่างมีความหมายตรงข้ามกัน หรือคำว่า "บักซ์ได้ฝ่ายเหนือ" เป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วยซึ่งต่างก็เป็นคำประสม และมีความหมายตรงข้ามกัน เป็นต้น

การซ้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็นคำ ๒ หน่วย เรียงต่อกันมีตัวอย่างเช่น

ขาดเหลือ

"แต่เป็นธรรมดาเมื่อเล่าถึงเมืองที่สนุก ๆ เช่นนี้คงจะมีบกพร่อง
ขาดเหลืออยู่บ้าง เพราะของที่จะดูมีอยู่มาก"

จ.ม. บักซ์ได้/๑๑๓

ขึ้นแรม

"ถ้าพระองค์เจ้าแลหม่อมเจ้าประสูติใหม่หรือหม่อมราชวงศ์ราชินิกุล
เกิดใหม่เกิดขึ้นในปีขึ้นแรมใด ก็ให้มาแจ้งความที่ศาลาท้าวศรีสีจางในพระบรมมหาราชวัง"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๓๘

คาวหวาน

"จึงได้ขอยกเงินตรา ๒ ชั่ง ๔ ตำลึง ๓ บาท มาให้ข้าทูลละออง-
 อู่ลีพระบาทผู้ใหญ่น้อยมาสนองพระเดชพระคุณทำสำรับคาวหวาน คิดราคา ๒ สลึง ถวายเป็นบูชาความ
 อุดสาหกรรมปฏิบัติพระธรรมวินัยของพระสงฆ์"

ประกาศ ร.๘ จ.๑/๑๕๘

ข้าวดี

"ข้าวดีเราก็ได้พยายามยกคืนของเราเองก้าวขึ้นเหยียบกระโถกคันดิน
 อันจะนำเราไปสู่หนทางสวรรค์"

เทศนา เลือป่า/๑๒

ชายหญิง

"อนึ่ง ห้ามอย่าให้คนผู้สัดชายหญิงทั้งปวงลงเรือร่วมภิกษุสามเณร"

ประกาศ ร.๔๑.๑/๔๓

"เวลาเสด็จกลับก็มีเรือแห่ตามเช่นนี้ เหมือนกับผีพายชายหญิงตั้งใจ
 จ้างนายด้วยความบิดีขึ้นบานไม่เป็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย"

จ.ม. เหตุร้ายเสด็จร.๕/๒๗

๓.๓.๓.๒ การซื้อสินค้าที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรก เป็น
 ค่า ส่วนหน่วยที่สอง เป็นกลุ่มค่า

การซื้อสินค้าที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรกเป็นค่า ส่วนหน่วยที่สอง เป็นกลุ่มค่า แสดงให้เห็นว่าหน่วยที่นำมาซื้อกันนี้ ถึงแม้จะมี
 น้าหนักไม่เท่ากันคือ หน่วยหนึ่งเป็นค่า อีกหน่วยหนึ่งเป็นกลุ่มค่า แต่ก็สามารถนำมาซื้อกันได้
 เนื่องจากทั้งสองหน่วยมีความหมายตรงกันข้ามกัน

การซื้อสินค้าที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งประกอบด้วยหน่วยแรกเป็นค่า ส่วนหน่วยที่สอง เป็นกลุ่มค่ามีตัวอย่างเช่น

ฉกรรจ์ไม่ฉกรรจ์

"พระราชทานให้เป็นรางวัลแก่ผู้ทำนายเรื่องความมากชั่ว หรือยื่น
เรื่องราวขึ้นตามความฉกรรจ์ไม่ฉกรรจ์"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๓๗

๓.๓.๓.๓ การซื้อคำที่มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งประกอบด้วยหน่วยที่เป็น
กลุ่มคำ ๒ หน่วย

การซื้อคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งประกอบด้วย
ด้วยหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๒ หน่วยมีลักษณะเด่น ๔ ลักษณะดังนี้

๑) การซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓

การซื้อคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่ง
มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ส่วนคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ เป็นคำที่มีความหมายตรงกันข้าม มีลักษณะ
เหมือนการซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาซึ่งมีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓*

การซื้อคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่ง
มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ มีตัวอย่างเช่น

กันหญิงกันชาย

"แชนั้นผู้หญิงนั่งข้างหนึ่งชายข้างหนึ่ง เรานึกกันว่าทำไม
จับฝรั่ง "กันหญิงกันชาย" ส่วนแชนเองกลับไม่กัน ตามตาสาธุภายหลังได้ความว่า เคยเกิดความ
เรื่องแย่งกันนั่งหน้า"

พระราชหัตถเลขา ร.๓/๘๔

ชนชั้นชนลง

"ข้อ ๓ เรือกลไฟหรือเรือลาใดลาหนึ่ง ที่จะรับบรรทุกน้ำมัน

*ดูการอธิบายการซื้อคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยอยุธยาที่มีการซ้ำคำที่ ๑ กับคำที่
๓ ในบทที่ ๓ นี้. หน้า ๘๒.

ลงเรือก็ดี หรือขึ้นจากเรือก็ดี...ในเวลาที่ขึ้นขึ้นลงนั้นให้เจ้าของผู้รับผู้ส่งน้ำมันต้องเป็นฐระตามระวาง"

จ.ม. เนตราชกิจ ๘/๓

ซาเข้าซาออก

"จะยอมให้เสียภาษีอากรในที่เพาะปลูกและค่าน้ำ ค่าตลาด และภาษีสินค้าซาเข้าซาออกทั้งปวงทุกอย่าง"

ประกาศ ร.๘ ล.๑/๑๔๓

ช่างบนช่างล่าง

"คือว่าจะใส่ลิ้มช่างบนช่างล่าง ลิ้มขวางหรืออย่างไร ๗ ก็ตามแต่จะเห็นควร"

ประกาศ ร.๘ ล.๑/๑๓๘

๒) การชำระค่าที่ ๒ กับค่าที่ ๔

การชำระค่าที่มีความหมายตรงกันชำระในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการชำระค่าที่ ๒ กับค่าที่ ๔ ส่วนค่าที่ ๑ กับค่าที่ ๓ เป็นค่าที่มีความหมายตรงกันชำระจะมีลักษณะเหมือนการชำระค่าที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการชำระค่าที่ ๒ กับค่าที่ ๔"

การชำระค่าที่มีความหมายตรงกันชำระในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการชำระค่าที่ ๒ กับค่าที่ ๔ มีตัวอย่างในเอกสาร ๖ คำคือ

เข้าเดือนออกเดือน

"ถ้าไม่มีเงินชำระให้เข้าเดือนออกเดือนที่เข้าเวร เป็นปรกติชำระ ๔ เดือน"

ประกาศ ร.๘ ล.๒/๑๑๖

*ดูการอธิบายการชำระค่าที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีการชำระค่าที่ ๒ กับค่าที่ ๔ ในบทที่ ๓ นี้. หน้า ๕๒.

เรื่องบ้างยอมบ้าง

"อนึ่งเมื่อใด ๆ ถ้ามีผู้ดูด้วยกล้องตั้งนี้ มักเห็นจุดดำแลแผลต่างในดวงพระอาทิตย์เมือง ๆ เรื่องบ้างยอมบ้าง อันนั้นไม่ใช่พระเคราะห์ เข้าเป็นแต่ต่างแดนในดวงพระอาทิตย์นั่นเอง"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๒๑๔

ตามน้ำทวนน้ำ

"อนึ่งเรือกลไฟจะมีไปข้างหน้าหลายลำ จะไปมาตามน้ำ-ทวนน้ำก็ดี อย่าให้เดินริมฝั่ง ให้เดินกลางน้ำริมแนวเรือใหญ่ทอด"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๔๓

แล้วบ้างยังบ้าง

"เจ้าพระยายมราชทราบความอยู่ว่าดูผลการพิจารณาความ แล้วบ้างยังบ้าง"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๑

ใช้เงินรับเงิน

"หรือเมื่อจะใช้เงินรับเงินแลคัดผ่อนกันอย่างไรก็ให้มีสักซิ-พยานแลใบรับใบให้ เป็นสลักสำคัญ"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๔๗

ใหม่บ้างเล็กบ้าง

"แต่แพที่ซื้อสินค้ามาไว้ขายนั้นไม่เสมอกันใหม่บ้างเล็กบ้าง ให้เรียกตามแพใหญ่เล็ก"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๕๕

๓) การซ่อนสลับ

การซ่อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ่อนสลับมีลักษณะ เหมือนการซ่อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีการซ่อนสลับ* การซ่อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยนี้ที่มีการซ่อนสลับ มีตัวอย่างเช่น

จีน เขาลงห้วย

"บางทีจะเป็นเพราะจีน เขาลงห้วยมาก และเพราะจีนช่าง

ติด ๆ กัน ๆ เวลาก็เป็นได้"

จ. ม. ปักษ์ใต้ / ๒๘

จีน สววรรค์ลงนรก

"ถึงแม้พระศกาศตรัสสั่งบอกว่าเราตายแล้วจีน สววรรค์ลงนรก"

เทศนา เลือป่า / ๒๘

เหลียว ซ้ายแลขวา

"ข้าราชการในกรุงเทพมหานครแลหัวเมืองก็ดี มีกษัตริย์การ

เมื่อแผ่การกายหน้า แล เหลียวซ้ายแลขวาระวังตัว"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๐๑

เลือกที่ รักมักที่ชัง

"เหตุใดพระ เบน เจ้าจึง เลือกที่รักมักที่ชัง ชื่อนี้ เป็นชื่อที่น่า

สงไสยอย่างที่สุด"

เทศนา เลือป่า / ๓๗

* ดูการอธิบายการซ่อนคำที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีการซ่อนสลับ ใน บทที่ ๓, หน้า ๔๓.

๔) การซ่อนซ้ำ

การซ่อนซ้ำหมายความว่า การนำคำซ้ำ ๒ คำที่มีความหมายตรงข้ามกันมาซ้อนกัน เช่น ซ้ำ ๆ เร็ว ๆ หรือ ผิด ๆ ถูก ๆ เป็นต้น

การซ่อนคำที่มีความหมายตรงกันซ้ำในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการซ่อนซ้ำที่มีตัวอย่างในเอกสาร ๗ คำคือ

เกิน ๆ ซาด ๆ

"เจ้าพนักงานหรือผู้รับเขียนแต่ความผิดไปไม่ต้องความจริงบ้าง เขียนเกิน ๆ ซาด ๆ บ้าง"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๖๘

ซาด ๆ เหลือ ๆ

"ถ้าจะโปรดเกล้าฯ ให้ชำระเงินที่เก็บมาแล้วถึง ๘ จำนวนคืนให้ราษฎรเจ้าของสวนจะได้รับพระราชทานซาด ๆ เหลือ ๆ ไม่ทั่วกัน"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๖๘

ซ้ำ ๆ เรว ๆ

"ข้อบังคับที่ทำไว้นี้กลัวจะไม่สำเร็จเพราะเจ้าภาษีแลเจ้าของโรงฤ ผู้จัดการจะหน่วงกันไว้ซ้ำ ๆ เรว ๆ เพราะมีวิธีที่จะทานลายอย่าง"

จ.ม. เหตุ พ.ศ. ๒๔๓๓/๓๒๗

ผิด ๆ ถูก ๆ

"เมื่อไม่เข้าใจไปตามอ่านดูเถิด อย่าได้ปรารภเอาความในประกาศล้นนี้ไปพูดจาเล่าลือไปผิด ๆ ถูก ๆ"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๔๑

มาก ๆ น้อย ๆ

"เพราะทรงพระเมตตากรุณาแก่ราษฎรว่าต้องเสียตลาดมาก ๆ น้อย ๆ ไม่เสมอกัน"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๕๑

แล้ว ๆ เล่า ๆ

"ก็ยังมีผู้กราบทูลถวายเรื่องราวของท่าภาษีพล แล้ว ๆ -
เล่า ๆ นับมาก็มากกว่า ๗ ครั้ง หรือ ๖ ครั้งมาแล้ว"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๒๘

สูง ๆ ต่ำ ๆ

"แล้วจดหมายถึงจมีนสราภยะฉบับหนึ่งว่าด้วยตัดสินความราย
ทหารชกกันยังไม่ถูกสูง ๆ ต่ำ ๆ อยู่"

จ.ม. เนตุราชกิจ ๔/๒๑

๔) การช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้าม ๒ คำ

การช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่ง
มีการช้อนคำตรงกันข้าม ๒ หน่วย มีลักษณะเหมือนการช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัย
อยุธยาที่มีการช้อนคำตรงกันข้าม ๒ หน่วย*

การช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่ง
มีการช้อนคำตรงกันข้าม ๒ คำ มีตัวอย่างในเอกสาร ๓ คำคือ

ข้าเจ้าบ่าวนาย

"การซึ่งจะสักเลิกต่อไปนั้น เลกไพร่หลวงแลเลกสังกัศพรรค

ข้าเจ้าบ่าวนายจะให้สักในกรุงเทพฯ"

ประกาศ ร.๔ล.๑/๘๔

ตื่นเล็กหนาบาง

"เขาย่อมลืบให้รู้ความตื่นเล็กหนาบางโดยละ เอียดแลไคร่ครวม
ให้รอบคอบในหนทางการงานเสียก่อน"

เทศนาเสือป่า/๖๗

*ดูคำอธิบาย การช้อนคำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยอยุธยาที่มีการช้อนคำตรงกันข้าม
๒ คำ ในบทที่ ๓. หน้า ๑๐๒.

ปุ๋ยตายาย

"หลวงอานายถวายเรื่องราวว่าเป็นที่อยู่ของปุ๋ยตายายไม่
ควรขายให้คนอื่น"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑/๑๙๔

ผลการศึกษาการช้อนค้ำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์พบว่าเป็นค้ำที่เกิด
จากการเรียงต่อกันของหน่วยที่เป็นค้ำหรือกลุ่มค้ำที่มีความหมายตรงข้ามกัน ลักษณะของการช้อนค้ำ
ที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยนี้พอจะสรุปได้ดังนี้

๑. ค้ำที่เกิดจากการช้อนหน่วยเป็นค้ำจะช้อนกันได้เพียง ๒ หน่วยเท่านั้น ส่วนค้ำที่
เกิดจากการช้อนหน่วยแรกเป็นค้ำ หน่วยที่สองเป็นกลุ่มค้ำ ก็จะช้อนกันได้เพียง ๒ หน่วย เช่น
เดียวกันกับค้ำที่เกิดจากการช้อนหน่วยเป็นกลุ่มค้ำก็จะช้อนกันได้เพียง ๒ หน่วยเท่านั้น

๒. ค้ำที่เกิดจากการช้อนหน่วยเป็นกลุ่มค้ำมีลักษณะเด่น ๔ ลักษณะดังนี้

๒.๑ มีการซ้ำค้ำที่ ๑ กับค้ำที่ ๓

๒.๒ มีการซ้ำค้ำที่ ๒ กับค้ำที่ ๔

๒.๓ มีการช้อนสลับ

๒.๔ มีการช้อนซ้ำ

๒.๕ มีการช้อนค้ำที่มีความหมายตรงกันข้าม ๒ หน่วย

๓. สรุปการช้อนค้ำที่มีความหมายตรงกันข้ามในสมัยรัตนโกสินทร์ดังนี้

การช้อนค้ำที่มีความหมายตรงกันข้ามมีจำนวน ๖๐๐ ค้ำ

การช้อนหน่วยเป็นค้ำ ๔๒๐ ค้ำ

การช้อนหน่วยเป็นกลุ่มค้ำ ๔๐ ค้ำ

๓.๓.๔ ผลของการศึกษาการช้อนค้ำที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกันและตรงข้าม
กัน ในสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

ผลการศึกษาการช้อนค้ำที่มีความหมายทั้ง ๓ ชนิด ในสมัยสุโขทัย อยุธยา และ
รัตนโกสินทร์พบว่า

๓.๓.๔.๑. การช้อนค่าที่มีความหมายทั้ง ๓ ชนิดมีลักษณะเหมือนหรือร่วมกัน
อยู่ดังนี้

ก) ลักษณะร่วมของทุกสมัย

ลักษณะร่วมของการช้อนค่าที่มีความหมายทั้ง ๓ ชนิดใน
สมัยทั้ง ๓ นี้คือ

๑) ทุกสมัยจะมีการช้อนค่าที่มีความหมายทุกชนิดซึ่งประ
กอบด้วยหน่วยที่เป็นค่า ๒ ถึง ๓ หน่วย และเป็นกลุ่มค่า ๒ หน่วย

๒) ลักษณะเด่นของการช้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มค่า ๒ หน่วย
นั้น ทุกสมัยจะมีการช้อนค่าที่ ๑ กับค่าที่ ๓ และส่วนใหญ่จะมีการช้อนค่าที่ ๒ กับค่าที่ ๔ ด้วย ยกเว้น
การช้อนค่าที่มีความหมายเหมือนกันในสมัยสุโขทัย

ข) ลักษณะร่วมของบางสมัย

ลักษณะร่วมของค่าช้อนบางสมัยได้แก่ ค่าช้อนในสมัยอยุธยา
และสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีลักษณะร่วมกันคือ

๑) การช้อนค่าที่มีความหมายเหมือนและคล้ายในสมัยทั้ง
๒ จะมีค่าที่ประกอบด้วยหน่วยที่เป็นค่า ๔ หน่วย

๒) ลักษณะเด่นของการช้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มค่าซึ่งสองสมัย
นี้มีร่วมกันคือ

๒.๑ การช้อนสลับ

๒.๒ การช้อนซ้ำ

๒.๓ การช้อนค่าตรงกันข้าม ๒ ค่า

ค) ลักษณะเด่นเฉพาะสมัย

ลักษณะเด่นเฉพาะสมัยได้แก่ลักษณะเด่นของการช้อนหน่วย
ที่เป็นกลุ่มค่า ๒ หน่วยในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งการช้อนค่าที่มีความหมายทั้ง ๓ ชนิดในสมัยนี้จะมี
ลักษณะเด่นร่วมกันคือ มีการช้อนซ้ำ และมีการช้อนค่าที่มีความหมายตรงกันข้าม ๒ หน่วยเฉพาะ
การช้อนค่าที่มีความหมายตรงกันข้าม

๓.๓.๔.๒. การช้อนค้ำที่มีความหมายทั้ง ๓ ชนิดที่มีหน่วยเป็นกลุ่มค้ำ ๒ หน่วย มีลักษณะเด่นทั้งหมด ๔ ลักษณะคือ

- ก) การช้ำค้ำที่ ๑ กับค้ำที่ ๓
- ข) การช้ำค้ำที่ ๒ กับค้ำที่ ๔
- ค) การช้อนสลับ
- ง) การช้อนช้ำ
- จ) การช้อนค้ำตรงกันข้าม ๒ ค้ำ

๓.๓.๔.๓. สรุปจำนวนค้ำในสมัยทั้ง ๓ สมัย

ก) สมัยสุโขทัย

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นค้ำ ๔๘ ค้ำ

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มค้ำแลค้ำ ๑ ค้ำ

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มค้ำ ๔๑ ค้ำ

ข) สมัยอยุธยา

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นค้ำ ๑,๘๕๐ ค้ำ

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นค้ำและกลุ่มค้ำ ๔ ค้ำ

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มค้ำและค้ำ ๓ ค้ำ

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มค้ำ ๘๕๐ ค้ำ

ค) สมัยรัตนโกสินทร์

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นค้ำ ๒,๑๗๐ ค้ำ

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นค้ำและกลุ่มค้ำ ๔ ค้ำ

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มค้ำและค้ำ ๔ ค้ำ

ค้ำที่เกิดจากการช้อนค้ำที่มีหน่วยเป็นกลุ่มค้ำ ๘๓๐ ค้ำ

เพื่อให้เห็นลักษณะของการช้อนค้ำในด้านส่วนประกอบและลักษณะเด่นของการช้อนค้ำที่มีหน่วยที่เป็นกลุ่มค้ำ ๒ ถึง ๓ หน่วย ของการช้อนค้ำที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกันและตรงข้ามกัน ในสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยขอเสนอตารางเปรียบเทียบให้เห็นดังนี้

ตารางที่ ๑ ส่วนประกอบของการช้อนคว้า

ตารางที่ ๒ ลักษณะเด่นของการช้อนหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๒ ถึง ๓ หน่วย

หมายเลข ๑.๑.๒.๑ และ ๓.๑ หมายถึงคำที่เกิดจากการช้อนคว้าที่มีความหมายเหมือนกัน

หมายเลข ๑.๒.๒.๒ และ ๓.๒ หมายถึงคำที่เกิดจากการช้อนคว้าที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน

หมายเลข ๑.๓.๒.๓ และ ๓.๓ หมายถึงคำที่เกิดจากการช้อนคว้าที่มีความหมายตรงข้ามกัน

ลักษณะของการซื้อค่าที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน และตรงกันข้าม

ใน

สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

ตารางที่ ๑ ส่วนประกอบของการซื้อค่า

สมัย/ชนิดของ การซื้อค่า	ค่าที่ประกอบด้วย หน่วยที่เป็นค่าทุกหน่วย			ค่าที่ประกอบด้วย หน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็น ค่าอีกหน่วย เป็นกลุ่มค่า		ค่าที่ประกอบ ด้วยหน่วยที่เป็น กลุ่มค่าทุกหน่วย	
	ชหน่วย	๓หน่วย	๔หน่วย	ค่า/กลุ่มค่า	กลุ่มค่า/ค่า	ชหน่วย	๓หน่วย
๑. สมัยสุโขทัย							
๑.๑	✓	✓	-	-	✓	✓	-
๑.๒	✓	✓	-	-	-	✓	-
๑.๓	✓	-	-	-	-	✓	-
๒. สมัยอยุธยา							
๒.๑	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-
๒.๒	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓
๒.๓	✓	-	-	✓	-	✓	-
๓. สมัยรัตนโกสินทร์							
๓.๑	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-
๓.๒	✓	✓	✓	-	-	✓	✓
๓.๓	✓	-	-	✓	-	✓	-

ตารางที่ ๒ ลักษณะเด่นของคำที่มีหน่วยที่เป็นกลุ่มคำ ๒ ถึง ๓ หน่วย

สมัย/ชนิดของ การซ้อนคำ	การซ้ำ			การซ้อนสลับ	การซ้อนซ้ำ	การซ้อนคำที่มีความหมาย ตรงกันข้าม ๒ หน่วย
	๑กับ๓	๒กับ๔	๑/๓/๔			
๑. สมัยสุโขทัย						
๑.๑	✓	-	-	-	-	-
๑.๒	✓	✓	-	-	-	-
๑.๓	✓	✓	-	-	-	-
๒. สมัยอยุธยา						
๒.๑	✓	✓	-	✓	-	-
๒.๒	✓	✓	✓	✓	✓	-
๒.๓	✓	✓	-	✓	✓	✓
๓. สมัยรัตนโกสินทร์						
๓.๑	✓	✓	✓	✓	✓	-
๓.๒	✓	✓	✓	✓	✓	-
๓.๓	✓	✓	-	✓	✓	✓